

9 771335 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

2 —

2021 ▶ 2,50 €

rozhovor: Anton Šulík — Eva Filová a Eva Vženteková
novinky: Libertas — Muž so zajačími ušami — Známi neznámi
vod recenzia: 1963 — prelomový rok pre slovenský dokument —
Mank — Predstierajme, že je to v poriadku —
Vítazné filmy Festivalu Áčko 2020

KINO
DOMA

VIRTUÁLNA KINOSÁLA
KINA LUMIÈRE

Klubové filmy
Príbehy umenia
Reštaurovaná klasika:
Z tvorby Viktora Kubala
Detské predstavenia

kino-doma.sk

PREDAJ VSTUPENIEK NA WEBOCH KÍN

ZAPOJENÝCH DO PROJEKTU KINO DOMA:

Kino Lumièrè / Kino Iskra / Kino Tatran / Kino Fontána

Kino Úsmev (BRATISLAVA / KEŽMAROK / POPRAD / PIEŠŤANY / KOŠICE)

KINO
LUMIÈRE

SLOVENSKÝ
FILMOVÝ ÚSTAV
SLOVAK FILM
INSTITUTE

PROJEKT KINO DOMA
FINANČNE PODPORIL

vf
AUDIO
VIZUÁLNY
FOND

úvodník

„Podľa diváckeho záujmu sa určí žáner aj finančné ohodnotenie výroby. Podklady v RTVS exaktne určuje odbor výskumu – pomenúva, skúma a analyzuje, kedy, čím, a teda aj „za koľko“ programovo „obsluhujeme“ určitú skupinu divákov a jej záujmy. Iba tak sa vieme precízne dostať ku skutočnej hodnote cena/výkon,“ hovorí v rozhovore čísla o nastavovaní rozpočtu v RTVS na rok 2021 Anton Šulík, od leta nový riaditeľ sekcie programových služieb RTVS. „Je to dlhodobý proces opätovného nastavovania doterajšieho systému a myslenia ľudí, ktorí ho tvoria. Na konci by mali byť racionálne využité financie a kvalitný program,“ dodáva a jeho slová sú príkladom toho, prečo je dobré vedieť viac.

Viac o vojne, Povstaní a o tom, ako slovenský film pracuje s obrazom nového slovenského štátu, sa čitatelia dozvedia nielen z knihy *Slovenský štát vo filme. Dokumentárna a hraná tvorba po roku 1945*, ktorá vyšla na sklonku uplynulého roka, ale aj z rozhovoru s jej autorkami, filmovými historičkami Evou Filovou a Evou Vžen-tekovou. „Prekvapením bol pre mňa každý dokument, ktorý som dovtedy nevidela. Fascinujúci je znovu a znovu skladaný obraz Povstania s použitím tých istých archívnych materiálov, prikláňanie sa k tej či onej strane, tónovanie obrazu a rôzne vizuálne exhibície, ktoré dávali starému príbehu nový šat,“ hovorí v rozhovore Eva Filová. Preto je dobré vedieť viac a poznať kontext.

Čitatelia *Film.sk* boli roky zvyknutí, že vo februárovom čísle nájdu súhrn domácich filmových prehliadok a festivalov. V aktuálnom čísle takýto prehľad chýba. Mnohé domáce festivaly síce naplánovali svoje tohtoročné termíny, ale to, či a najmä v akej podobe sa uskutočnia, často nevedia. Netušia totiž, v akom pandemickom kontexte sa ich festival ocitne, keď nadíde čas jeho konania. Tomu, ako sa v takejto situácii festivaly pripravujú, sa venujeme v rubrike Téma. Konkrétna tohtoročná podoba najväčších domácich filmových prehliadok skrýva niekoľko otázok, organizátori sa však zhodujú, že aj keď istú časť programu možno presunúť online, premietania na veľké plátno, špecifickú atmosféru konkrétneho festivalu ani živé stretnutia nemajú plnohodnotnú virtuálnu náhradu.

Na rozdiel od festivalovej prílohy nechýba v aktuálnom čísle tradičný prehľad distribúcie domácich a koprodukčných filmov počas uplynulého roka. Hoci kiná museli počas neho zostať prinajmenšom 116 dní zatvorené. Ak by si niekto neznalý miestnych pomerov prezeral, ako sa rok po roku menil alebo stagnoval rebríček desiatky najnavštevovanejších domácich filmov v ére samostatnosti Slovenska, muselo by ho zaskočiť, že práve v roku 2020 sa niekomu podarilo tromfnúť počtom divákov „neohroziteľnú“ *Fontánu pre Zuzanu 2* (1993). Filmu *Sviňa* na to stačili štyri týždne a každý, kto pozná spoločensko-politický kontext, v ktorom snímka prišla do kín, vie pomenovať hneď niekoľko dôvodov jej úspechu. Preto je dobré vedieť viac.

Herec Andrej Hryc, ktorý zomrel vo veku 71 rokov, hrával nezriedka postavy „záporákov“. Jeho filmografia je pestrá, viaceré tituly z nej spája úspech u divákov. Hral v najnavštevovanejšom domácom filme od roku 1993 *Bathory* (2008), vo štvrtej najnavštevovanejšej *Čiare* (2017), vo *Vášnivom bozku* (1994), ktorý bol takisto dlho v top 10, a viacero diváckych hitov nakrútil aj pred rokom 1989. Po revolúcii bol Hryc nielen hercom, ale aj viedol súkromné rádio *Twist*. Jeho spravodajstvo otvorilo viaceré závažné kauzy v čase, keď mečiarovská propaganda v polovici 90. rokov zneužívala médiá verejnej služby na maľovanie svojho ľúbivého obrazu a tajnú službu na zastrašenie tých, ktorí by sa ho snažili naštrbiť. Rádiu *Twist* sa to podarilo. Jeho slogan istý čas znel: *Je dobré vedieť viac.*

— Matúš Kvasnička —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nie len) na Slovensku / 22. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav
Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzávierka čísla 2/2021: 5. 2. 2021

Snímka na titulnej strane:

Krajina ve stínu – Filmtopia

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permanent, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Zuzana Kizáková

PR manažérka a publicistka

— „Hovorila, že by sme sa mali naučiť cítiť sa dobre, aj keď sme sami. Ale to je hlúposť. Lebo keď to dokážeme, tak už nám nebudú chýbať iní ľudia, ich spoločnosť. A nebudeme vkladat' energiu do vzťahov,“ hovorí Eva svojmu psychiatrovi.

— Sedí v byte, všetko zariadenie je z plechu. Vzduch v ňom je sterilný, všetko čisté a vydezinfikované. Eva pozoruje z okna vtáky, občas doň naražia a padnú na zem. Nemôže vyjsť a pomôcť im. Už sedem rokov žije v absolútnej izolácii. Svet navôkol pozoruje len spoza múrov bytu. Von môže ísť len v skafandri, bez neho by ju to stálo život. Vzduch vonku je pre ňu smrteľný.

— Na počítači pozerám film *Eden* maďarskej režisérky Ágnes Kocsis. Mali sme ho odpremietať na festivalovom plátne Febiofestu v marci minulého roku a režisérka ho mala v Bratislave osobne uviesť.

— Z minúty na minútu, len 48 hodín pred štartom Febiofestu, sa však svet, ako sme ho poznali, zmenil. Febiofest 2020 sa v marci neuskutočnil. A naplno sa neuskutočnil ani v náhradnom termíne v októbri. A neuskutoční sa ani „štandardný“ Febiofest 2021.

— Chýba mi. Ako aj mnohé ďalšie festivaly. Stretnutia, rozhovory, tváre bez rúšok...

— Za posledný rok nadobudli pasáže z tohto filmu úplne nový kontext. Ovláda ma pocit, že z mnohých scén tohto sci-fi sa stala realita. Veď aj my chodíme von už len v „skafandroch“, neobjímame sa, nepodávame si ruky. Aj nevinná prechádzka povonku či návšteva obchodu môžu niektorých stáť život. Vzduch je infikovaný vírusom. Neviditeľným nepriateľom. Žijeme v izolácii a na to, aby sme mohli zo svojich „plechových“ a „čistých“ domovov vyjsť, potrebujú niektorí z nás okrem odvahy i povolenie od vlády.

— Takýto je nový normál: z každodennej, takej tej praobyčajnej a prirodzenej reality (vrátane tej festivalovej), ktorú sme brali ako samozrejmosť, sa stal sci-fi film. Ťažko si dnes predstavujem, že si ešte niekedy budeme bezstarostne dýchať na krky v preplnených kinách či ležať vedľa neznámych na trávě počas letných festivalov.

— Ktohovie, či by pred rokom 2020 bol niekto býval vymyslel takýto scenár (filmu), v ktorom žijeme už rok – s podobnou otázkou, akú kladie Evin brat v úvode filmu, keď ju „zaskafandrovanú“ vezie v aute: „Kedy sa toto celé skončí?“ ◀

— text: Matúš Kvasnička —
 foto: Febiofest/Robert Tappert —

Filmové festivaly počas pandémie

Tradičnou súčasťou februárového vydania *Film.sk* bývala aj príloha s celoročným prehľadom filmových festivalov na Slovensku. Pripravovať ju v situácii, keď nikto netuší, aké obmedzenia budú platiť o týždeň, o dva alebo aj o niekoľko mesiacov, nemá veľký zmysel. Preto sme aspoň oslovili organizátorov najväčších domácich filmových festivalov s otázkami, ako svoje podujatia v tejto situácii chystajú, ako ovplyvní ich tohtoročnú podobu a do akej miery uvažujú o online verzii svojich medzinárodných prehliadok.

„Situácia na organizovanie a realizáciu akýchkoľvek hromadných podujatí sa, žiaľ, nelepší ani v roku 2021. Sme si toho vedomí aj s kolegami v tíme MFF Febiofest,“ hovorí pre *Film.sk* výkonná riaditeľka festivalu Ľubica Orechovská. Febiofest sa mal tento rok konať od 24. do 30. marca. „Je nám jasné, že v čase nášho tradičného jarného (marcového) termínu ešte nebude možné organizovať interiérové kultúrne akcie väčšej ani menšej povahy, pozývať do Bratislavy domácich ani zahraničných hostí,“ pokračuje Orechovská. „Festival je pre nás o stretnutiach, zblížovaní ľudí, výmene názorov, inšpirácii a energií a nie je možné predpovedať, kedy by sme ho s naplnením týchto cieľov mohli s istotou ponúknuť. Zároveň nechceme presúvať náš filmový program do online priestoru ani celý festival, v čase druhej polovice roka a narúšať tak zaužívaný kalendár filmových a kultúrnych podujatí na Slovensku.“

Industry Days, Works In Progress a súťaž V strede Európy

„Akú podobu teda bude mať tohtoročný festival? Rozhodli sme sa v priebehu roka 2021 ponúknuť aspoň tú časť programu Febiofestu, ktorá ho v mnohom definuje a vieme ju počas roka zmysluplne predstaviť. Za také považujeme Industry Days a v rámci nich predovšetkým prezentáciu slovenských kinematografických projektov Works In Progress, ktorú každoročne organizujeme s kolegami zo Slovenského filmového ústavu – Národného kinematografického centra,“ hovorí Orechovská. Prezentácia aktuálnych projektov bude podľa nej v pôvodne plánovanom termíne 29. a 30. marca – online, podľa vzoru viacerých zahraničných modelov, ktorým sa fungovanie online v súčasnej situácii osvedčilo.

— Súťažnú sekciu krátkych filmov V strede Eu-

rópy by naproti tomu Febiofest rád predstavil divákovi v prítomnosti kinosál. „Projekcie by sa mali konať v kine a predpokladáme ich tradičné napojenie na Visegrad Film Forum, ktoré sa odsúva na jesenný termín. Zároveň by sme pre našich návštevníkov a fanúšikov dobrého filmu pripravili aj niekoľko prekvapení v podobe výberu výnimočných celovečerných titulov, ktoré by sme predstavili v našich tradičných partnerských festivalových kinách v Bratislave aj v regiónoch v čase, keď budú filmové projekcie označené ako neriziková aktivita,“ dodáva Orechovská. Festivalový tím podľa nej v týchto dňoch v úzkom kruhu s najbližšími partnermi a podporovateľmi rieši všetky možnosti, ktoré prichádzajú do úvahy.

— MFF Febiofest patril minulý rok k najväčším festivalovým smoliarom na Slovensku. V marci organizátori počítali posledné hodiny do otvorenia podujatia, keď ho pre vývoj pandémie tesne pred začiatkom zodpovedne zrušili. Vzápätí bola organizácia podobných

Dôležitý je aj návrat divákov

— Podľa umeleckého riaditeľa Art Film Festu Petra Nágela bude nielen pre košický festival dôležité, aby sa situácia čo najviac priblížila k tomu, čo sme poznali pred úderom pandémie. „Som presvedčený, že najdôležitejšou vecou bude nielen uskutočniť v tomto roku všetky ďalšie festivaly a plánované filmové prehliadky, ale aj čo najskôr otvoriť kiná a vrátiť do nich čo najviac divákov,“ hovorí Nágel. „To je základ, ktorý musí začať fungovať v aspoň trochu normálnych podmienkach, aby aj konanie festivalov malo zmysel a význam,“ dodáva. Organizátori Art Film Festu sa vlni rozhodli, že festival sa konať nebude, a jeho 28. ročník presunuli z roku 2020 na rok 2021. Konať by sa mal od 18. do 26. júna. „Príprava festivalu je úmerná obdobiu, v ktorom sa nachádzame, ale predovšetkým celkovej nie veľmi pozitívnej (celosvetovej) situácii, ktorej stále čelíme. Máme rozpracované rôzne varianty Art Film Festu, ktoré budeme prispôsobovať konkrétnym podmienkam. Ak-

podujatí na Slovensku oficiálne zakázaná nariadením hygienikov. Nový termín Febiofestu mal byť na prelome septembra a októbra, no druhá vlna pandémie a zmätočné vyhlásenia predstaviteľov vlády o pripravovaných nových obmedzeniach zmiatli od 1. októbra zo stola aj tento termín a Febiofest sa tak konal iba počas jedného dňa. Časť z plánovaného programu festivalu priniesli do kín jeho Ozveny. „Za organizátorov kultúrnych podujatí viem povedať len toľko, že sa nepripravil žiadny rozumný a zrozumiteľný plán, z ktorého by sme mohli aspoň vytyčiť, ktorý typ podujatia sa v tej-ktorej pandemickú situáciu môže zrealizovať a za akých podmienok,“ hodnotila výkonná riaditeľka Febiofestu situáciu v novembrovom *Film.sk*. Odvtedy pribudli nové pravidlá aj tzv. covid automat, ktorým sa malo podľa aktuálnej situácie definovať, čo sa môže a čo nie. Do hry však vstúpil aj tzv. britský variant koronavírusu a predstavitelia vlády začali opäť nahlas uvažovať o zmene niektorých pravidiel.

tuálne sa tejto činnosti venuje šesť ľudí,“ odpovedá umelecký šéf Art Film Festu na otázku, v akej fáze priprav sa festival v polovici januára nachádza. Konkrétna podoba košickej prehliadky bude podľa neho priamo závisieť od epidemickej situácie a od možností, aj finančných, ktoré z nej vyplývajú. „Online formát Art Film Festu nepredpokladáme, nanajvýš sa môže uplatniť pri niektorých sprievodných akciách. V tomto období je možné všetko – aj zmena, aj posun termínu,“ dodáva Nágel, podľa ktorého je vplyv súčasnej epidemickej situácie na prípravu festivalu dominantný.

— Žilinskú Fest Anču, zameranú na animovaný film, vlni jej organizátori z pôvodného termínu začiatkom júla presunuli na koniec augusta. Umožnilo im to, aby sa festival, hoci s niektorými obmedzeniami, konal naživo. Tento rok chcú privítať v Žiline fanúšikov animovaného filmu opäť na začiatku leta – od 1. do 4. júla. „Fest Anča je pre nás celoročnou záležitosťou, takže sme prá-

ve uprostred príprav. Pre posunuté termíny sme uprostred podávania grantov a uzatvárania partnerstiev. Uzatvárame program a prihlasovanie filmov do súťaže, ktoré sa končí 31. januára, pripravujeme hlavné vizuály a marketingovú kampaň,“ hovorí pre Film.sk riaditeľka festivalu Ivana Sujová. Podľa nej momentálne pracuje na pripravách najužšie jadro festivalového tímu, ktoré tvorí 13 ľudí. „Na festivale sa k nám pridávajú desiatky ďalších asistentov, brigádnikov a dobrovoľníkov,“ dopĺňa Sujová.

Aj prípravy Fest Anče ovplyvňuje súčasná epidemická situácia. „Pre posunuté termíny grantových výziev budeme dlhšie čakať na uzatvorenie rozpočtu, čo značne komplikuje plánovanie festivalu. Taktiež zatiaľ nevieme, či sa bude môcť festival zrealizovať naživo, alebo bude len jeho online variant, hoci veríme, že v letnom termíne to má dobrú šancu vyjsť naživo,“ vysvetľuje riaditeľka festivalu. Tento rok organizátori využijú aj skúsenosti z vlaňajšieho ročníka. „Z minulého roka sme pripravení aj na obmedzenia ako monitorovanie počtu účastníkov, nosenie rúšok, obmedzenie kapacít a podobne,“ vraví Sujová, podľa ktorej je Fest Anča pripravená aj na to, že obmedzenia sa môžu dotknúť aj hostí žilinského podujatia.

Naživo aj online

Hoci organizátori plánujú v závislosti od aktuálnych podmienok usporiadať festival naživo, časť programu by radi sprístupnili aj online. „V závislosti od finančných možností plánujeme spustenie online platformy, kde bude počas festivalu sprístupnená časť programu. Myslíme si, že okrem väčšieho dosahu dá takáto platforma festivalu aj väčšiu flexibilitu a pomôže divákovi ľahšie sa dostať k jedinečnému programu, ktorý Fest Anča prináša. Od tohto roku si začneme budovať aj archív industry programu,“ prezrádza Sujová. Konkrétnejšiu predstavu má Fest Anča aj o tohtoročnom tematickom nasmerovaní programu. Tému 14. ročníka, ktorá podľa riaditeľky opäť reaguje na aktuálne nálady v spoločnosti, však zverejnia až koncom zimy. „Ak sa všetko podarí, dostanú sa vďaka nej do programu Anče aj veľmi veľké špeciality. Takisto bude festival obohatený o rôznorodý nefilmový program od koncertov a párty cez diskusie a industry sekciu až po rozšírený program pre deti,“ hovorí Sujová. „Aj tento rok máme vysokú úroveň filmov, ktoré sa nám prihlasujú na našu výzvu. Zdá sa, že animácia mala silný rok,“ uzatvára riaditeľka Fest Anče.

Naživo sa podarilo vlni zorganizovať festival aj piešťanskému Cinematiku. S termínom uprostred septembra nehýbal a s podobným termínom počíta aj pri 16. ročníku, do ktorého tak zostáva ešte relatívne veľa času. Počas prvých mesiacov roka sa organizátori Cinematiku zaoberajú najmä „papierovaním“. „Venujeme sa vyúčtovaniu predchádzajúceho ročníka a zháňaniu zdrojov na nový ročník. Náš programový tím sa paralelne obzerá po filmoch, ktoré sú v postprodukcnej fáze a plánujú v tomto roku premiéru,“ vysvetľuje výkonný riaditeľ Cinematiku Tomáš Klenovský. Aktuálne sa festivalu venujú piatišiesti ľudia, s jeho blížiacim sa termínom však postupne pribúdajú ďalší. „V septembri nás bude aj desaťkrát viac,“ hovorí Klenovský.

Aktuálna situácia, v ktorej sú mnohí nútení pracovať z domu, mu pripomenula začiatky Cinematiku.

„V roku 2005, teda pred prvým ročníkom Cinematiku, sme si na pár mesiacov prenajali kanceláriu. Netrvalo dlho a pochopili sme, že nám viac vyhovuje práca z domu a porady na týždennej báze,“ hovorí výkonný riaditeľ piešťanského festivalu. „Osobné stretnutia minulý rok vystriedali online mítingy, čo nebolo úplne ideálne, ale zvládli sme to. Mali sme veľké šťastie, že nám situácia dovolila v septembri festival s menšími obmedzeniami usporiadať. Dost energie sme venovali príprave opatrení, nákupom rôznych hygienických pomôcok, ale najhoršia bola neistota a neustále zmeny nariadení,“ vysvetľuje, ako ovplyvňuje prácu na festivale aktuálna epidemická situácia.

S divákmi sa chcú stretnúť naživo

Podobne ako Art Film Fest či Febiofest nevidí ako optimálne riešenie online podobu celého festivalu. „Dnešné opatrenia dovoľujú organizovať podujatia len online, mnohé sa takto minulý rok konali a pomohli ľuďom preklenúť náročný rok. Cinematik má špecifickú atmosféru – sme neskorý letný festival, ktorý sa koná v príjemnom kúpeľnom meste Piešťany,“ vysvetľuje výkonný riaditeľ akcie. „Zážitok z týždňového filmového maratónu sa začína ešte skôr, ako si sadnete do niektoej z kinosál. Nájdete si lavičku v príjemnom parku, odkiaľ je do každého nášho kina len pár minút peši. Dáte si kávu, otvoríte katalóg a okolo vás prechádzajú ľudia s festivalovými akreditáciami na krku. Niektorých stretnete po roku úplne náhodou, s inými ste sa dohodli, že skočíte na film do kina Fontána a hneď po ňom do Cinematik baru na koncert. A pivo. Na druhý deň ráno, ešte pred projekciami, máte v pláne komentovanú prehliadku Domu umenia architekta Ferdinanda Milučkého, ktorý sa počas Cinematiku premení na najväčšie jednosálové kino na Slovensku a centrum nášho festivalu,“ opisuje Klenovský atmosféru, o ktorú by Cinematik v online podobe prišiel. „Neviem si celkom predstaviť, ako by sme mohli aspoň promile tejto atmosféry preniesť do onlinu. Zatiaľ máme čas, a tak nezúfame, sledujeme, ako sa situácia vyvíja, a včas sa rozhodneme. Máme na to čas zhruba do začiatku júla, keď buď zatahujeme ručnú brzdu, alebo budeme pokračovať v pripravách.“ Podľa Klenovského dnes už existuje množstvo online platforiem s bohatou programovou ponukou. Nemá na mysli iba giganty typu Netflix či HBO, ale aj domáce projekty, ako DAFilms, Edisonline či Kino doma. „Nevidím veľmi priestor vyraziť do tohto konkurenčného boja. Našou devízou je veľké plátno a neopakovateľná atmosféra. Chceme sa s divákmi stretnúť naživo,“ hovorí výkonný šéf Cinematiku.

Naživo by festival rád predstavil aj polnočnú sekciu Za hranicou kultu, ktorú kompletne pripravili už vlni, ale filmy z nej nakoniec nepremietali pre obmedzenia konania podujatí v neskorých nočných hodinách. „Predstavíme v nej nezávislé horory amerického filmára Larryho Fessendena. Vlakovou loďou programu je súťažná sekcia najlepších európskych filmov Meeting Point Europe a súťaž slovenských celovečerných dokumentov Cinematik.doc. Ďalšie desiatky filmov odpremietame v nesúťažných sekciách Rešpekt, Čo dom dal, Krajina pod lupou, Cesty slávy, Nádej, DokMa a Other Spaces,“ uzatvára Klenovský. Konkrétne zostavy filmov predstaví Cinematik počas leta. ◀

Berlín ani Cannes sa zatiaľ do starých kolají nevrátia

— text: Matúš Kvasnička —

Po začiatku pandémie mnohí organizátori festivalov dúfali, že do niekoľkých mesiacov sa situácia vráti do normálu. Posledným veľkým festivalom, ktorý sa pred ňou konal, bolo Berlinale. Jeho jubilejný, 70. ročník sa vlni skončil 1. marca a o niekoľko dní neskôr už prvé krajiny v Európe vrátane Slovenska zatvárali kiná. Dnes sú opäť zatvorené a aktuálny 71. ročník berlínskeho festivalu reagoval na situáciu tak, že podujatie rozdelil na dve časti. Prvá, určená filmovým profesionálom, bude v marci, bežných divákov chcú berlínske kiná pozvať na festivalový program v lete.

European Film Market, Berlinale Co-Production Market, Berlinale Talents a World Cinema Fund sú časti industry programu, ktorý od 1. do 5. marca privíta profesionálov z celého sveta. Všetci pritom zostanú doma a k podujatiu sa pripoja online. Rozdelenie Berlinale na dve časti podľa slov organizátorov umožnilo, aby zachovali jeho dva piliere, ktoré sa navzájom podporujú, teda filmový trh a to, čo ako festival vnímajú bežní diváci. Práve im budú určené (ak to situácia dovolí) júnové projekcie v kinách aj pod holým nebom. „Je tu veľká túžba stretnúť sa zoči-voči. Súčasná situácia nedovoľuje konanie fyzickej podoby festivalu vo februári, súčasne je však dôležitá ponúknuť filmovému priemyslu počas prvého štvrťroka trh. Zmenou vo formáte festivalu v roku 2021 môžeme chrániť zdravie všetkých hostí a podporiť reštart filmového priemyslu,“ povedala výkonná riaditeľka Berlinale Mariette Rissenbeek. „Letnou časťou podujatia chceme osláviť festival určený pre kiná a ponúknuť publiku Berlinale dlho očakávaný komunitný filmový a kultúrny zážitok,“ dodala.

Neznamená to však, že v marci sa bude v Berlíne iba obchodovať, ale to, že súťažné snímky aktuálneho ročníka festivalu uvidia ako prví akreditovaní online profesionáli a takisto medzinárodná porota. Víťazné filmy, ktoré vyberie, ponúkne festival bežným divákovi na spomínaných letných projekciách spolu s výberom ďalších snímok. Organizátorom totiž záleží na tom, aby si festival uchoval aj svoj „nevirtuálny“ rozmer. Podľa umeleckého riaditeľa Berlinale Carla Chatriana je takéto rozdelenie podujatia „odpoveďou na dobu, v ktorej žijeme“.

Výkonná riaditeľka Mariette Rissenbeek a umelecký riaditeľ Carlo Chatrian nahradili vlni Dietera Koslicka, ktorý Berlinale viedol takmer 20 rokov, a jeho funkciu si „rozdělili“. Slovensko malo vlni na festivale silné zastúpenie, v oficiálnom programe sa premietali majoritní Služobníci (r. Ivan Ostrochovský) i koprodukčné minority Šarlatán Agnieszky Holland a FREM Viery Čakanovej. Prvýkrát v histórii malo Slovensko zastúpenie aj v porote programu European Shooting Stars. Medzi jej piatimi členmi nás zastupovala producentka Katarína

Krnáčová. V programe Berlinale Talents reprezentoval Slovensko animátor Martin Smatana a medzi 18 talentovaných producentov programu Emerging Producers sa dostal Tomáš Krupa. Tento rok zastupujú Slovensko v programe Berlinale Talents, ktorý pomáha tvorcom na začiatku kariéry zviditeľniť sa, režiséri Barbora Berezňáková a Matúš Krajňák. Medzi dve stovky účastníkov zo 65 krajín sveta ich vybrali spomedzi troch tisícok prihlásených. V programe Emerging Producers sa predstaví producentka Zora Jaurová. Aktivitu zastrešuje jihlavský festival a jedným z jej benefitov je práve stretnutie talentovaných producentov a ich prezentácia na Berlinale.

Tak ako v minulých rokoch ani teraz nebude v Berlíne chýbať Slovenský filmový ústav. Domácu kinematografiu bude prezentovať v rámci stánku Central European Cinema. Slovensko ho pripravuje spolu s Českom a so Slovinskom. Súčasťou prezentácie bude aj špeciálne anglické vydanie Film.sk či dvojjazyčný katalóg Slovenské filmy 20 – 21 s prezentáciou dokončených aj pripravovaných domácich a koprodukčných filmov.

Necelé tri mesiace po Berlinale, v polovici mája, sa zrak filmového sveta zvyčajne upieral na festival v Cannes. Tento rok to bude inak, organizátori sa totiž rozhodli, že Cannes posunú. Nový termín je od 6. do 17. júla a do sloganu, ktorým 74. ročník festivalu propagujú, vložili organizátori kus nádeje, keď ho opisujú ako „úsvit novej éry“. Novým termínom však festival vstúpil do časového teritória, ktoré počas „starej éry“ patrilo MFF Karlove Vary. Plánovaný termín jeho 55. ročníka je od 2. do 10. júla a vedenie festivalu už pre Screen Daily potvrdilo, že pre Cannes termín posúvať nebude. Jediným relevantným dôvodom na posun by podľa festivalu bolo, ak by august sľuboval výraznejšie uvoľnenie opatrení a tým aj možnosť obsadiť v kinosálach výrazne viac miest než v júli. V takom prípade by sa karlovarský festival mohol konať v druhej polovici augusta. ◀

Rok 2020:

Sviňa verzus pandémie

Rok 2020 sa rozbehol veľmi sľubne. Triler **Sviňa** (SK/CZ, 2020, r. Mariana Čengel Solčanská, Rudolf Biermann) sa s 389 358 divákmi k 8. 3. 2020 – teda mesiac po premiére – stal druhým divácky najúspešnejším domácim filmom v ére samostatnosti. V súvislosti s nárastom ochorenia na COVID-19 a v záujme ochrany zdravia návštevníkov sa však od 10. marca 2020 postupne zatvorili všetky kiná na Slovensku po prvý raz.

Do ich zatvorenia videlo len slovenské filmy okolo 680 000 divákov. Do konca roku 2020 ich pribudlo ani nie 100 000. Treba si však uvedomiť, že kiná na Slovensku museli byť vlni zatvorené až 116 dní, teda takmer tretinu roku! Navyše sa po ich otvorení musel radikálne znížiť počet miest na sedenie, a preto sa premiéry takmer dvadsiatich domácich filmov presunuli na rok 2021.

Ako teda vyzerá pohľad na distribúciu domácich filmov z pohľadu štatistiky?

Celková návštevnosť v slovenských kinách klesla medziročne o 63,78 %, teda na 2 364 814 divákov. To je najmenej v ére samostatného Slovenska. Návštevnosť slovenských filmov klesla len o 27,86 %.

Popri týchto poklesoch však pandémia spôsobila i jeden prudký nárast. V dôsledku presunu premiér amerických blockbustrov na rok 2021 vzrástol v celej Európe podiel domácich filmov na návštevnosti. Slovensko nebolo výnimkou. Zatiaľ čo v roku 2018 bol podiel domácich filmov (vrátane nepremiérových titulov a minoritných koprodukcii) na celkovej návštevnosti 4,21 %, v roku 2019 dosiahol už 16,47 % a v roku 2020 to bolo 32,79 %, teda takmer dvakrát toľko ako rok predtým.

Takmer 74 % z celkového počtu 775 487 divákov na domácich filmoch pripadlo na dve snímky: už spomínanú **Sviňu** (395 604) a **Príliš osobnú známosť** (CZ/SK, 2020, r. Marta Ferencová – 176 080), ktorá sa stala divácky najúspešnejšou minoritnou koprodukciami. Spolu s filmom **Šťastný nový rok** (SK, 2019, r. Jakub Kroner – 78 113 divákov), ktorý mal premiéru 5. 12. 2019, tak boli po prvý raz v histórii na prvých troch miestach rebríčka najnavštevovanejších filmov v slovenských kinách len domáce tituly.

Zatiaľ čo v roku 2019 sa do kín dostalo 43 slovenských celovečerných filmov a pásiem, v roku 2020 to bolo len 20 novínok (9 hraných – z toho 7 minoritných koprodukcii, 11 dokumentárnych – z toho 3 minoritné koprodukcie) a jedna obnovená premiéra. Asociácia slovenských filmových klubov

uviedla do kín tri krátke slovenské animované tituly ako pred filmy – **Sh_t Happens** (CZ/SK/FR, 2019, r. David Štumpf, Michaela Mihályi) pred snímkou **Corpus Christi** (Bože Ciało, PL, 2019, r. Jan Komasa), **Poetiku animu** (SK, 2018, r. Kriss Sagan) pred filmom **Kým sa skončí leto** (Babyteeth, AU, 2019, r. Shannon Murphy) a **Cez palubu!** (CZ/SK, 2019, r. Filip Pošivač, Barбора Valecká) pred animovanou snímkou **Maškrtné medvedie príbehy** (Mlsné medvedí príbehy v kinech, CZ, 2020, r. Alexandra Májová, Kateřina Karháňková).

Obnovenou premiérou bol film Štefana Semjana **Na krásnom modrom Dunaji** (SK, 1994), digitálne reštaurovaný v Slovenskom filmovom ústave.

Do výsledkov premiérových filmov nie sú započítané výsledky filmu **Správa** (SK/CZ/DE, 2020, r. Peter Bebjak), ktorý sa hral 7 dní v kine v Čadci, aby splnil podmienky na prihlásenie na národné filmové ceny Slnko v sieti a uchádzanie sa o národnú nomináciu na Oscara v kategórii medzinárodný hraný film, ani projekcie filmov **Žaby bez jazyka** (CZ/SK, 2019, r. Mira Fornay) a **Krajina ve stínu** (CZ/SK, 2020, r. Bohdan Sláma), ktoré sa premietali len na Ozvenách Febiofestu. Všetky tri na distribučnú premiéru ešte len čakajú.

Najnavštevovanejšími domácimi dokumentmi boli minoritný film **V sieti** (23 518 divákov) a majoritný **Tempos** (23 491).

Slovenské filmy uviedlo do kín sedem distribučných spoločností, najaktívnejšou z nich bola Asociácia slovenských filmových klubov so siedmimi domácimi premiérami.

Potešiteľné je, že napriek pandémie a obmedzeniam stúpla priemerná návštevnosť na jedno filmové predstavenie premiérového 100-percentne slovenského filmu alebo majoritnej koprodukcie, a to zo 49,30 diváka v roku 2019 na 55,31 diváka v roku 2020. Najvyššiu priemernú návštevnosť na predstavenie mala z hraných filmov **Sviňa** (93,24) a z dokumentov **Tempos** (28,79).

Vlaňajšej filmovej distribúcií na Slovensku sa budeme podrobnejšie venovať v marcovom vydaní **Film.sk**. ◀

Distribúcia premiérových slovenských a koprodukčných filmov v roku 2020 100% slovenské filmy a majoritné koprodukcie

	NÁZOV FILMU	RÉŽIA	ROK VÝROBY	KRAJINA PŮVODU	DÁTUM PREMIÉRY	POČET PREDSTAVENÍ	POČET DIVÁKOV	HRUBÉ TRŽBY	DISTRIBÚTOR	PRIEMERNÝ POČET DIVÁKOV
1.	Sviňa	Mariana Čengel Solčanská, Rudolf Biermann	2020	SK/CZ	6. 2.	4,243	395,604	2,527,862 €	CinemArt SK	H 93.24
2.	Tempos	Nazarij Kľujev, Roman Kelemen, Maxim Kľujev	2020	SK	27. 2.	816	23,491	150,015 €	Continental film	D 28.79
3.	Meky	Šimon Šafránek	2020	SK/CZ	16. 7.	975	10,960	61,733 €	Magic Box Slovakia	D 11.24
4.	Hokejový sen	Marek Vaňous	2020	SK	9. 7.	847	5,318	25,113 €	Bontonfilm	D 6.28
5.	Letní rebeli	Martina Saková	2020	SK/DE	13. 8.	625	4,416	20,704 €	CinemArt SK	H 7.07
6.	Salto je kráľ	Pavol Barabáš	2020	SK	13. 8.	225	3,594	13,620 €	ASFK	D 15.97
7.	Služobníci	Ivan Ostrochovský	2020	SK/RO/CZ/IE	10. 12.	143	1,442	5,087 €	Filmtopia	H 10.08
8.	Raj na zemi	Jaro Vojtek	2019	SK	1. 10.	78	742	2,249 €	ASFK	D 9.51
9.	Zlatá zem	Dominik Jursa	2020	SK	25. 6.	36	364	999 €	Film Expanded	D 10.11
10.	Milan Sládek	Martin Šulík	2020	SK	8. 10.	51	153	566 €	ASFK	D 3.00
11.	Králi videa	Lukáš Bulava	2020	SK/CZ	17. 12.	27	66	284 €	Continental film	D 2.44
SPOLU 100% slovenské filmy a majoritné koprodukcie						8,066	446,150	2,808,232.30 €		55.31

Minoritné koprodukcie

	NÁZOV FILMU	RÉŽIA	ROK VÝROBY	KRAJINA PŮVODU	DÁTUM PREMIÉRY	POČET PREDSTAVENÍ	POČET DIVÁKOV	HRUBÉ TRŽBY	DISTRIBÚTOR	PRIEMERNÝ POČET DIVÁKOV
1.	Príliš osobná známosť	Marta Ferencová	2020	CZ/SK	16. 1.	2,987	176,080	1,077,006.00 €	Continental film	H 58.95
2.	Šarlatán	Agnieszka Holland	2020	CZ/IE/PL/SK	20. 8.	1,375	27,671	160,617.34 €	CinemArt SK	H 20.12
3.	V sieti	Vít Klusák, Barбора Chalupová	2020	CZ/SK	5. 3.	1,457	23,518	138,342.06 €	Filmtopia	D 16.14
4.	Bourák	Ondřej Trojan	2020	CZ/SK	2. 7.	859	5,130	30,570.23 €	Forum Film	D 5.97
5.	Frem	Viera Čákanyová	2019	CZ/SK	17. 9.	39	689	1,129.00 €	Film Expanded	D 17.67
6.	Staříci	Martin Dušek, Ondřej Provozník	2019	CZ/SK	10. 9.	99	646	1,814.40 €	Filmtopia	H 6.53
7.	Milost	Jan Jakub Kolšík	2018	PL/CZ/SK	16. 1.	68	517	1,521.34 €	ASFK	H 7.60
8.	Modelár	Petr Zelenka	2020	CZ/SK/SI	3. 12.	55	241	922.50 €	ASFK	H 4.38
9.	Alchymická pec	Jan Daňhel, Adam Olša	2020	CZ/SK	15. 10.	18	66	138.50 €	ASFK	D 3.67
SPOLU MINORITNÉ KOPRODUKČIE						6,957	234,558	1,412,061.37 €		33.72
SPOLU VŠETKY SLOVENSKÉ A KOPRODUKČNÉ PREMIÉROVÉ FILMY						15,023	680,708	4,220,293.67 €		45.31
SPOLU VŠETKY SLOVENSKÉ A KOPRODUKČNÉ FILMY PREMIETANÉ V ROKU 200 (NIELEN PREMIÉRY)						17,065	775,487	4,744,271 €		

H - hraný film, D - dokumentárny film, A - animovaný film

zdroj: Únia filmových distribútorov SR
poznámka: Filmy sú zoradené podľa počtu divákov

— text: Jaroslava Jelchová —
foto: archív SFÚ/Viktor Kubal —

Kino Lumière nestráca kontakt s divákmi

V dôsledku nepriaznivej pandemickej situácie je Kino Lumière tak ako všetky kiná na Slovensku od 19. decembra minulého roka zatvorené. Kontakt so svojimi divákmi však nestráca. Na dennej báze ponúka program prostredníctvom virtuálnej kinosály Kino doma.

„Kino Lumière – kino Slovenského filmového ústavu bolo v roku 2020 úspešné aj napriek covidovej pandémie a napriek tomu, že v plnom profile štyroch kinosál sme premietali len 68 dní. Bolo to aj vďaka tomu, že na začiatku roka všetko smerovalo opäť k rekordnej návštevnosti, keď za prvé dva mesiace a deväť marcových dní prišlo na slovenské a európske filmy viac ako 32 000 divákov. Celková návštevnosť 65 668 divákov je preto z môjho pohľadu skvelá, keďže kiná v roku 2020 vlastne prestali existovať a nahradila ich vo veľkom streamingová kultúra,“ hodnotí minulý rok Peter Dubecký, generálny riaditeľ Slovenského filmového ústavu (SFÚ). Najnavštevovanejším filmom Kina Lumière za toto obdobie sa stala kórejská snímka *Parazit* (r. Joon Ho Bong). Za ňou nasleduje najúspešnejší domáci titul, slovensko-český koprodukčný film *Sviňa* (r. Mariana Čengel Solčanská, Rudolf Biermann). Tretia skončila najnovšia z radu adaptácií románu *Malé ženy* v réžii Američanky Greta Gerwig. Päťicu divácky najúspešnejších titulov dopĺňa francúzsky film *Zažiť to znovu* (r. Nicolas Bedos) a česko-slovenský dokument *V sieti* (r. Vít Klusák, Barbora Chalupová). Hneď za nimi sa umiestnila ďalšia slovenská minorita *Šarlatán* (r. Agnieszka Holland). V top 10 sa zo slovenských a koprodukčných filmov umiestnila ešte snímka *Vlastníci* (r. Jiří Havelka).

Online projekt Kino doma za 107 dní svojho fungovania (od 18. apríla 2020 do konca roka) ponúkol 149 predstavení, ktoré videlo 8 837 divákov. Jednu online projekciu teda v priemere pozeralo 59 divákov. „Kino doma vzniklo ako projekt, pri ktorom sme predpokladali, že jeho životnosť nebude musieť byť dlhšia ako pár týždňov. Žiaľ, situácia je úplne iná, Kino doma je tu s nami už desať mesiacov. Nie je to ideálny spôsob sprístupňovania dobrej kinematografie verejnosti, ale je to pre nás najlepšie možné dostupné riešenie, ako kino virtuálne suplovať,“ hovorí pre *Film.sk* Zita Hosszúová, manažérka Kina Lumière, ktoré projekt iniciovalo. Neskôr sa doň zapojili aj ďalšie zatvorené kinosály, keďže kúpa vstupenky je jednou z foriem, ako môže divák vyjadriť solidaritu so svojim obľúbeným kinom. „Na druhej strane musíme priznať, že nejde o projekt, ktorý vie vyžiť z predaných vstupeniek, momentálne ho vieme udržať predovšetkým vďaka finančnej podpore Audiovizuálneho fondu,“ dodáva Hosszúová.

Vo februári plánuje Kino Lumière pokračovať v pravidelných premietaniach pre deti a v cykloch *Príbehy umenia* a *Reštaurovaná klasika* – ten druhý čerpá z archívneho fondu SFÚ. Najbližšie by chceli prezentovať tvorbu Viktora Kubala prostredníctvom jeho celo-

večerných filmov *Zbojník Jurko* a *Krvavá pani* aj výberom krátkych filmov. „K špecialitám tohto mesiaca patrí uvedenie dvoch výnimočných filmov zo súťaže Art Film Festu 2019 (Stále človek, Nechaj ma padnúť), krátkych filmov *Filmového festivalu inakosti* v bloku s názvom *Rodina a pripravujeme i prekvapenie* v rámci úspešného cyklu *Music & Film*. Taktiež vyvíjame aktivity smerujúce k vytvoreniu online verzie obľúbeného filmotékového cyklu *Kratasy z archívu*, ako aj k realizácii predstavení s diskusiami s tvorcami,“ ozrejmúje najbližšie plány manažérka Kina Lumière.

— A čo v prípade, keď bude možné kiná opäť otvoriť? „Určite sa budeme snažiť sprístupniť naše kinosály čo najskôr, ale nie za každú cenu zo dňa na deň,“ hovorí Zita Hosszúová aj vzhľadom na skúsenosti z minulého roka s množstvom nekonceptných a nepredvídateľných rozhodnutí a zároveň dodáva: „Jedna vec je otvorenie Kina Lumière a druhá reštart celého odvetvia prevádzky kín. Ten bude závisieť nielen od situácie u nás, ale aj od situácie v ostatnej Európe a USA a taktiež od toho, kedy otvoria svoje prevádzky multiplexy, ktoré sú z finančného hľadiska kľúčovými hráčmi.“

— Je takmer isté, že aj po návrate do ‚normálu‘ budú kiná pre filmovú distribúciu a audiovizuálny priemysel dôležité, no zmeny, ktoré naštartovala pandémia, nebude možné len tak zastaviť a bude potrebné na ne reagovať,“ myslí si Peter Dubecký, generálny riaditeľ SFÚ. „Seriálové rozprávanie sa stalo obrovským biznisom. Napriek tomu si nemyslím, že diváci Kina Lumière, ktoré sa profiluje ako ‚repertoárový arthouse‘ s dramaturgiou dominantne orientovanou na slovenskú a európsku kinematografiu, sa vzdajú klasického filmového rozprávania s autorskou výpoveďou, že opustia ‚artový príbeh‘. Dúfam, že na jar sa už budeme môcť stretnúť v prítomnosti kinosál s výnimočnou dramaturgiou a s príjemným spoločenstvom divákov, ktorí majú radi film. Bude to pre nás potešením, ale aj veľkou výzvou,“ uzatvára Dubecký. ◀

Media Desk Europe Slovensko informuje

Rok 2020 bol posledným rokom prvej generácie sedemročného programu Kreatívna Európa (2014 – 2020). Výsledky slovenských spoločností za celé obdobie považujeme za úspešné, celkovo bolo podporených 384 projektov, na ktorých sa podieľali slovenské spoločnosti buď ako hlavní organizátori, alebo spolu organizátori (352 MEDIA, 32 Kutúra), celková suma podpory bola 7 540 351 eur (z toho 5 496 540 eur MEDIA a 2 043 811 eur v podprograme Kultúra). Koncom decembra 2020 došlo k politickej dohode medzi kľúčovými hráčmi – členskými štátmi, Európskou komisiou, Európskym parlamentom a Radou Európy o novej generácii programu Kreatívna Európa na roky 2021 až 2027. Predpokladáme, že nové výzvy budú zverejnené v priebehu februára až marca 2021.

Prehľad podpory Programu Kreatívna Európa pre slovenské subjekty v rokoch 2014 – 2020

ROK	POČET PODPORENÝCH PROJEKTOV			SUMA PODPORY V EURÁCH		
	MEDIA	Kultúra	Spolu	MEDIA	Kultúra	Spolu
2014	47	5	52	708 775	198 643	907 418
2015	49	6	55	690 958	461 101	1 152 059
2016	56	2	58	1 034 420	273 224	1 307 644
2017	57	6	63	884 909	319 541	1 204 450
2018	48	3	51	498 009	138 440	636 449
2019	47	6	53	680 029	569 208	1 249 237
2020	48	4	52	999 440	83 654	1 083 094
Spolu	352	32	384	5 496 540	2 043 811	7 540 351

— vs —

Ceny Trilobit pre film V sieti aj dokument o Jánovi Langošovi

Hlavnú cenu Trilobit 2021 získali na 34. ročníku ocenení, ktoré udeľuje Český filmový a televízny svaz FITES, Barbora Chalupová a Vít Klusák za česko-slovenský koprodukčný dokument *V sieti*. V odôvodnení sa hovorí, že film prišiel v pravý čas a vzbudzuje silné emócie voči páchanému zlu. „Darí sa mu to vo veľkej miere a v tom je jeho najväčšia sila aj cena, prispieť k náprave a riešeniu páľčivého problému, a tým aj k nádeji, že neplnoletých obetí sexuálnych predátorov bude ubúdať.“ Cenu Trilobit udelili aj Ivanovi Trojanovi a Josefovi Trojanovi za herecké výkony v menšinovej slovenskej koprodukcii *Šarlatán*. V snímke režisérky Agnieszky Holland stvárňujú otec a syn hlavnú postavu liečiteľa Jana Mikoláška v jej odlišných životných etapách. To, že režisérka obsadila rolu otcom a synom, považuje porota za šťastnú voľbu, pretože ich výkonu to dodalo na vierohodnosti „aj prostredníctvom, zladených gest, pohybu tela i mimik“. Cenu Ferdinanda Vaňka za prínos k rozvoju občianskej spoločnosti získal režisér Břetislav Rychlík s dokumentom *Ján Langoš – strážca pamäti*. Film o disidentovi, prvom federálnom ministrovi vnútra po slobočných voľbách a zakladateľovi Ústavu pamäti národa vznikol v koprodukcii Českej televízie a RTVS. V odôvodnení sa uvádza, že film nie je len spomienkou na jeden z morálnych pilierov novodobého Slovenska, ale aj apelom, že pre svoje ideály treba riskovať. Cenu Vladislava Vančuru za celoživotné dielo, ktorým prispela ku kultivovanosti českej audiovizuálnej tvorby a jej medzinárodnej renomé, udelili herečke Jane Brejchovej.

— mak —

Zomrela herečka Hana Maciuchová

Vo veku 75 rokov zomrela 26. 1. po dlhej chorobe česká herečka Hana Maciuchová. Na plátne sa prvýkrát objavila vo filme Štefana Uhra *Organ*, kde stvárnila regenschorihovú dcéru NeLu. Častejšie sa objavovala v televízii. Jej postavy mali podobu ráznych, energických a hrdých žien, noblesných dám aj intrigánok. Preslávili ju napríklad postavy temperamentnej slúžky Anče v seriáli *Krkonošské pohádky* (r. Věra Jordánová) alebo žiarlivej manželky doktora Blažejka, ktorého stvárnil Josef Abrhám, v seriáli *Nemocnica na okraji mesta* (r. Jaroslav Dušek). S Abrhámom si zahrala aj v životopisnom filme *Človek proti zkáze* (r. Štěpán Skalský), kde stvárnila charakterovú úlohu manželky Karla Čapka – herečku Olgu Scheinpflugovú. Diváci si ju môžu pamätať aj zo seriálov *Chalupáři* (r. František Filip), *Žena za pultem* (r. Jaroslav Dušek), *Dnes v jednom domě* (r. František Filip), *Dynastia Nováků* (r. Ivo Novák), *Synové a dcery Jakuba skláře* (r. Jaroslav Dušek) a z tých novších to boli napríklad *Ulice* (r. rôzni) a *Dobrá čtvrť* (r. Karel Smyczek). Objavila sa aj v kultovom filme *Samotáři* Davida Ondříčka v postave prísnej matky jednej z hrdiniek. Takmer štyri desaťročia pôsobila v pražskom Divadle na Vinohradech, kde patrila medzi najobsadzovanejšie herečky. Hostovala aj v iných divadlách a pôsobila i v dabingu, v rozhlase ako pedagogička na konzervatóriu.

— jj —

Oprava

V čísle 1/2021 sme pod recenziou filmu *Služobníci* autorky Kataríny Mišíkovej na strane 35 omylom uverejnili nesprávne hodnotenie. Správne mal film dostať 4 body z piatich, nie 3,5 bodu. Autorke, tvorcovi filmu aj čitateľom sa za chybu ospravedľujeme. V tom istom čísle sme na strane 51 pod textom Milana Černáka v rubrike *Svet spravodajského filmu* uviedli nesprávne dátumy nedeľného vysielania filmových týždenníkov na TA3 v januári. Chyba vznikla zámenou nedeľy januára 2021 za nedeľu januára 2020. Autorovi textu, čitateľom aj televízii TA3 sa za chybu ospravedľujeme.

— mak —

Českých kritikov aj akademikov najviac zaujali tiene minulosti

— text: Matúš Kvasnička —
foto: Filmtopia, Furia Film —

Čiernobiela historická dráma *Krajina ve stínu* režiséra Bohdana Slámu vedie s počtom nominácií tak na Českých levoch, ako aj na Cenách českej filmovej kritiky. Česká filmová a televízna akadémia film nominovala v pätnástich kategóriách, kritici, ktorí ceny udeľujú striedamejšie len v niekoľkých základných kategóriách, prisúdili Slámovej novinke päťicu nominácií.

Krajina ve stínu —

— *Krajina ve stínu* sa odohráva v českom pohraničí. Tvorcovia našli inšpiráciu v skutočných historických udalostiach, keď súkolesie veľkých dejín rozvrátilo nielen svetový poriadok, ale aj normálne susedské vzťahy, a pudy, ktoré sa prebudili, viedli až k masakru v juhočeskej obci Tuš v máji 1945. „Úspech filmu, ktorý prišiel s nomináciami na Českého leva a predtým na Ceny českej filmovej kritiky, nás mimoriadne potešil, aj keď z pozície slovenských koproducentov sme dôverovali jeho kvalitám už od začiatku. Naša spoločnosť sa chce popri komerčných filmoch venovať aj divácky náročnejším, umeleckým titulom,“ povedal Peter Neveděl zo spoločnosti Filmpark production, ktorý je spolu so Silviou Učňovou Kapustovou slovenským koproducentom filmu. Jeho slovenská distribučná premiéra bola naplánovaná na jeseň, protipandemické opatrenia ju však posunuli na polovicu januára. Keďže ani vtedy nebola situácia lepšia a kiná zostali zatvorené, film na svoju slovenskú premiéru stále čaká. V kine ho tu zatiaľ videlo iba predpremiérové publikum na piešťanskom festivale Cinematik. *Krajina ve stínu* distribuuje na Slovensku spoločnosť Filmtopia. Podľa jej riaditeľky Silvie Učňovej Kapustovej príde snímka do kamenných kín, multiplexov, filmových klubov aj nezávislých priestorov, až keď to situácia umožní. Tesne pred zatvorením kín pre prvú vlnu pandémie uviedla Filmtopia do kín domácu minoritu, dokument *V sieti* (r. Barbora Chalupová, Vít Klusák), ktorý akademici vybrali medzi päťicu

najlepších dokumentov roka rovnako ako koprodukčnú *Alchymickú pec* (r. Jan Daňhel, Adam Olša).

— Z päťice filmov, ktorá sa o Českého leva uchádza v kategóriách hraný film a réžia, vznikli štyri v slovenskej koprodukcii. Výnimkou je *Havel* režiséra Slávka Horáka, ktorý získal 14 nominácií. Rovnaký počet nominácií má *Šarlatán* režisérky Agnieszky Holland. Celkovo však môže film, ktorého slovenskou koproducentkou je Lívia Filusová zo spoločnosti Furia Film, získať najviac 13 cien. V kategórii mužský herecký výkon vo vedľajšej úlohe sú totiž nominovaní Juraj Loj ako pomocník a partner hlavnej postavy, kontroverzného liečiteľa Jana Mikoláška aj Josef Trojan ako predstaviteľ mladého Mikoláška. Staršiu verziu liečiteľa, ktorý bol najprv chránencom komunistických funkcionárov a neskôr nepriateľom socialistického režimu, stvárňuje Ivan Trojan. Držiteľovi niekoľkých Českých levov konkuruje v hlavnej hereckej kategórii Csongor Kassai, nominovaný za jednu z postáv, na ktoré sa sústreďuje kronika obyvateľov ťažko skúšanej dediny *Krajina ve stínu*.

— Novinkou 28. ročníka Českých levov bude oceňovanie krátkych a animovaných filmov, ako aj to, že televízne projekty sa môžu s výnimkou kategórií celovečerný film a réžia prvýkrát uchádzať o cenu aj v ostatných kategóriách, doteraz vyhradených len filmom pre kiná. Česko-slovenská miniséria *Herec* režiséra Petra Bebjaka získala vďaka tomu sedem nominácií, jednu aj pre striha-

ča Mareka Královského. Sedem nominácií má i *Modelár* režiséra Petra Zelenku. Konkurentmi jeho kameramana Alexandra Šurkalu budú v tejto kategórii pri vyhlasovaní víťazov 6. marca ďalší dvaja Slováci – Martin Štrba (*Šarlatán*) a Martin Žiaran (*Herec*). Päťicu filmov nominovaných v hlavnej celovečernej kategórii a zároveň v kategórii réžia (*Krajina ve stínu*, *Havel*, *Šarlatán*, *Modelár*) uzatvára česko-slovenský film režisérky Miry Fornay *Žaby bez jazyka*. Originálna snímka, ktorá tematizuje násilie a režisérka si ju tvrdohlavo „vydupala“, už pochodila svet, na slovenskú distribučnú premiéru však stále čaká.

— Zo slovenských tvorcov sa z nominácie na Českého leva tešia aj Noro Držiak, Milan Ondruš, Martin Máj a Jan Kolegar za scénografiu filmu o Štefánikovi *Cesta do nemožna* (r. Noro Držiak), v kategórii kostýmy nechýbajú Katarína Štrbová Bieliková (*Šarlatán*) a Ján

Šarlatán —

Kocman (*Mária Terézia II*). Spomínaný Bebjakov *Herec* sa uchádza o trofej pre najlepší televízny film alebo minisériu a k jeho siedmim nomináciám si slovenská DNA Production pridala ôsmu v kategórii seriály vďaka kriminálke *Specialisté*.

— Kým na výsledky Českých levov budú diváci a filmári čakať do marca, krátko po uzávierke tohto čísla vyhlásili víťazov Cien českej filmovej kritiky. Najviac, po päť nominácií mali filmy *Krajina ve stínu* a *Šarlatán*. Treťou nominovanou snímkou ako najlepší film bol prvýkrát v histórii cien dokument, a to *V sieti*. Táto trojica obsadila pozície nominovaných aj za réžiu. V samostatnej kategórii dokumentov konkurujú snímke o internetových predátoroch *Alchymická pec* a *Králi videa* (r. Lukáš Bulava), ktorí sú takisto slovenskou koprodukciami. Aj kritikov zaujal výtvarný koncept *Cesty do nemožna* a Noro Držiak s ním môže uspieť v kategórii audiovizuálny počin. V nej sa zišli veľmi rôznorodé, všetko však výrazné projekty, ktoré spája ambicióznosť a odvaha zísť z vyšliapaných ciest. Nominovaní sú aj Tomáš Klein a Viera Čákanyová za kameru v dokumente *FREM* a Diviš Marek za kameru *Krajiny ve stínu*. Čákanyová získala za *FREM* aj nomináciu na Cenu innogy za objav roku, medzi projektmi v kategórii „mimo kina“ nechýba *Herec* a najlepší krátkym filmom sa môžu stať aj *M E Z E R Y* poslucháčky FAMU Nory Štrbovej, ktorá kráča v šlapajach svojich rodičov. ◀

Turisti aj výber krátkych filmov v Clermont-Ferrand

Pripravovaný animovaný film *Turisti* Márie Kralovič sa zúčastnil na koprodukčnom fóre Euro Connection na Trhu krátkych filmov (1. – 5. 2.) Medzinárodného festivalu krátkych filmov v Clermont-Ferrand vo Francúzsku (29. 1. – 6. 2.). Film o hľadaní vzájomného porozumenia vo vzťahu staršieho manželského páru, ktorý prekonáva partnerskú krízu, nominoval na podujatie Slovenský filmový ústav (SFÚ). Režisérka sa zároveň zúčastnila na panelovej diskusii Meet The Central European Cinema Talents (1. 2.), ktorú SFÚ organizoval spolu s Českým filmovým centrom a so Slovinským filmovým centrom. Pod hlavičkou Central European Cinema sa prezentoval aj výber zo slovenskej krátkometrážnej tvorby. Bohaté zastúpenie mali filmy z produkcie FTF VŠMU, ale aj ďalšie tituly, ktoré vznikli minulý rok. Priestor dostali aj novinky *Eco Terro* (r. Matúš Vizár), *Klamári, tuláci a zloději* (r. David Benedek), *Milost* (r. Ivana Laučíková), *O novcu i sreči* (r. Ana Nedeljković, Nikola Majdak, jr.), *Bolo raz jedno more...* (r. Joanna Kožuch), *Vzor 97* (r. Paula Reiselová), *Ospalky* (r. Kateřina Hroníková), *Ticho na poli* (r. Štefánia Lovasová) a *Taurofilia* (r. Francesco Montagner).

— jj —

So Srdcom Veže aj s Umeľohmotným nebom sa zoznámia v Bordeaux

Na prezentačné fórum venované celovečerným animovaným filmom Cartoon Movie v Bordeaux vo Francúzsku (9. – 11. 3.) vybrali projekt Petra Budinského *Srdce Veže*. Dobrodružný film, ktorý zavedie detských divákov do čarovného sveta za hranicami všednosti, produkuje spoločnosť BFILM. Na fóre sa takto predstaví aj ďalší slovenský projekt *Umeľohmotné nebo* (r. Tibor Bánóczki, Sarolta Szabó), ktorý sa odohráva v apokalyptickej budúcnosti. Za slovenskú stranu film produkuje spoločnosť Artichoke. Oba celovečerné animované projekty majú príležitosť predstaviť sa všetkým potenciálnym finančným partnerom, najst ďalších koproducentov, distribútorov, sales agentov alebo iných partnerov.

— jj —

Na vlastné (zajačie) uši

Svetovú premiéru mal nový film Martina Šulíka *Muž so zajačími ušami* na Varšavskom filmovom festivale,

kde získal aj prvé ocenenia (za najlepšiu réžiu a Cenu ekumenickej poroty). V októbri mal prísť

do slovenských kín, ale jeho premiéru z dôvodu protipandemických opatrení presunuli na február.

Zatiaľ nie je jasné, kedy sa k divákovi dostane.

Hlavným hrdinom príbehu, ktorý jeho tvorca označujú aj ako lyrickú komédiu, je starnúci spisovateľ. Keď mu mladá priateľka oznámi, že sa po rokoch opäť stane otcom, a zároveň sa jeho najlepší priateľ ocitne na psychiatrii po pokuse o samovraždu, niečo sa v ňom začne meniť. Vycíti šancu na nový začiatok, ale najprv sa musí vyrovnáť s minulosťou a dať do poriadku vzťahy s bývalou manželkou a už dospelými deťmi. Navyše začne počuť nielen to, čo ľudia hovoria, ale aj to, čo si myslia, a jeho obraz seba samého sa začne rúcať. „Pre človeka mojej generácie je to veľmi poučný film, taký výpočet, resumé našich celoživotných snáh. Keď si človek myslí, že už všetko vie a nemôže ho nič prekvapiť, tak sa mu život úplne obráti. Nájde iné hodnoty, iné možnosti, ktoré dovtedy prehliadal,“ hovorí český herec Miroslav Krobot, predstaviteľ hlavného hrdinu.

„Chceli sme napísať scenár o človeku, ktorý v jednom momente zistí, že si vybudoval falošnú predstavu o svojom živote. Je to umelec, úspešný spisovateľ, zahľadený do seba. Nevníma svet okolo, zaujíma ho len to, čo sa ho priamo dotýka, skrátka narcis,“ vysvetľuje pre Film.sk režisér Martin Šulík. Scenár k filmu napísal spolu s Marekom Leščákom. „Egoizmus je diagnóza našej spoločnosti. Svoje životy už nemerame vzťahmi k ľuďom okolo nás, ku komunite, v ktorej žijeme. Svoje bytie nechceme zdieľať s ostatnými. Uzavreli sme sa do seba, podstatný je pre nás vlastný prospech. Nevnímame, ako ubližujeme najbližším, správame sa ako nedospelé deti, ktoré neustále niečo žiadajú, ale nič nedokážu dať. Strácame schopnosť empatie, uverili sme tomu, že individuálna sloboda je nekonečná a v jej mene môžeme zničiť všetko okolo seba. Sme hmotne zabezpečení ako nikdy doteraz, ale neustále sa ľutujeme, naše životy sa menia na smutné, opustené ostrovy v oceáne chaosu. Strácame radosť z bytia,“ ozrejmjuje režisér v autorskej explikácii pre Audiovizuálny fond (AVF). Príbeh spisovateľa, muža so zajačími ušami, je podľa neho aj úvahou o zmysle súčasného umenia.

Film rozpráva o vážnych veciach, ale jeho tvorca sa snažili, aby to bolo s humorom. „V jeho štruktúre sa prelína reálny život hlavného hrdinu a fantastická poviedka, ktorú napísal. Na festivale v Poľsku mi jedna novinárka povedala, že je to surrealistický film, čo mi dovtedy nenapadlo. Ja ho vnímam ako komédiu, ale bohov, ako ho prijímajú diváci,“ hovorí Šulík. „Komédia umožňuje pozrieť sa na život hlavného hrdinu z odstupu bez toho, aby sme ho zdeformovali do zjednodušenej schémy. Nechceme ho súdiť a už vôbec nechceme moralizovať. Zdrojom humoru by nemali byť len veselé repliky a anekdoty, ale aj vedomie vzájomných súvislostí, ktoré bude divák objavovať,“ vysvetľuje režisér. „V realistickú líniu filmu sa objavujú bizarné zárodky pre fantastickú hru a snové obrazy druhej línie by mali zase odrážať vnútorný svet hlavného hrdinu, metaforickým spôsobom dopovedať hlavné témy príbehu,“ približuje režijnú koncepciu Martin Šulík. „Základným tvorivým princípom bola hra. Myslím, že tento slobodný a ničím nezaťažovaný spôsob skúmania sveta bavil aj ostatných spolupracovníkov. Fantastická línia príbehu nám uvoľnila ruky, mohli sme sa hrať s obrazom aj so zvukom,“ dopĺňa tvorca. „Chcel by som, aby sa čo najskôr otvorili kiná a diváci mohli vidieť film na veľkom plátne. V televízii mnohé zábavné veci zaniknú.“

Okrem hercov ako Miroslav Krobot, Oldřich Kaiser, Alexandra Borbély, Zuzana Kronerová, Táňa Pauhofová, Zuzana Mauréry sa vo filme v menších úlohách objavia viacerí slovenskí režiséri, ako Anton Šulík, Roman Polák, Dušan Trančík, Juraj Johanides, Ivan Ostrochovský, Pavol Pekarčík aj samotný Martin Šulík, takisto kameraman snímky Martin Štrba a architekt František Lipták. Kostýmovou výtvarníčkou filmu je Katarína Hollá, maskérmi Martin Jankovič a Katarína Horská. Film ozvučili Pavel Rejholec a Viktor Ekrt a strihal Marek Šulík. „Zvláštnosťou je, že do filmu nebola nahraná pôvodná hudba. Na vytvorenie atmosféry príbehu sme použili staršie nahrávky elektroakustickej hudby slovenských skladateľov Ivana Paríka a Mira Bázlika. Mám radosť, že divák bude znovu počuť hudobné experimenty pred viac ako štyridsiatimi rokmi,“ prezrádza režisér. Film produkoval spolu s Rudolfom Biermannom, ktorý spolupracoval na väčšine jeho hraných filmov. „V každom filme, ktorý robím s Martinom, sa skrýva nejaký náš postoj k životu, nejaký vzťah, ktorý sa práve aktuálne deje, alebo nejaké spoločenské súvislosti. Martinove scenáre vždy reagujú na niečo, čo pozná zo života, čo ho zaujíma, čo sa ho dotýka. A to sa väčšinou dotýka aj mňa. Ako konkrétne v *Mužovi so zajačími ušami* motív zrelého muža,“ uzatvára producent. ◀

Muž so zajačími ušami (r. Martin Šulík, Slovensko/Česko, 2020)

CELKOVÝ ROZPOČET: 1 127 863 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 450 000 eur, podpora z RTVS: 166 667 eur vo finančnom plnení, 17 963 eur vo vecnom plnení) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP

Mobil ako čierna skrinka

Celovečerný debut režisérky Zuzany Mariankovej *Známí neznámí* s distribučnou stratégiou zameranou na predvianočný čas mal mať premiéru ešte minulý rok. Pre zhoršujúcu sa pandemickú situáciu v závere roka ho presunuli na február. Premiéra sa však opäť posúva a závisí od vývoja pandémie na Slovensku.

Slovensko-český film *Známí neznámí* je adaptáciou scenára talianskeho filmu *Úplní cudzinci* režiséra a scenáristu Paola Genoveseho. V roku 2017 získal Donatellovho Davida ako najlepšie taliansky film a v roku 2019 ho zapísali do Guinnessovej knihy rekordov ako snímku s najviac remakmi – vtedy ich bolo osemnásť. Okrem talianskeho originálu bola v slovenskej distribúcii aj nemecká verzia pod názvom *Takmer dokonalé tajomstvá*. Svoju verziu filmu, ktorý rozoberá medziludské vzťahy, súkromie skryté v mobilnom telefóne a popri dráme čerpá aj zo žánru konverzačnej komédie, však majú aj v Mexiku, Južnej Kórei, Číne, Rusku či Japonsku.

V prípade *Známých neznámych* sa partia českých a slovenských priateľov zide, aby spolu oslávili príchod nového roka. Klasickú silvestrovskú oslavu zmení jeden zdanlivo nevinný nápad – vyložiť na stôl mobilné telefóny a spoločne si prečítať každú prijatú správu alebo vypočúť prichádzajúci hovor. „Koľko toho o sebe nesmieme vedieť, aby sme mohli zostať priateľmi, milencami, manželmi? Stačí jeden večer a z dobrých známych sa stanú neznámí,“ píše sa v anotácii filmu, ktorá platí pre každú z adaptácií. Tú slovensko-českú scenáristicky pripravil Petr Jarchovský a natáčania sa zhostila mladá slovenská režisérka Zuzana Marianková. „Myslím, že nápad vznikol niekedy na jar roku 2020, ale ja som pri tom ešte nebola. Producenti zvažovali aj iných režisérov. Nevieam, čo nakoniec rozhodlo v môj prospech, asi to bola súhra viacerých okolností,“ približuje pre *Film.sk* režisérka, ktorú ponuka veľmi potešila. „Taliansky originál bol výborný, a preto sa mi páčila myšlienka adaptovať ho. Až neskôr mi začalo dochádzať, o čo skutočne ide a akou veľkou výzvou tento film bude,“ spomína Marianková, ktorej práca na filme priniesla množstvo nových skúseností. Po viacerých študentských snímkach a režírovaní seriálov *Za sklom*, *Oteckovia* či *Kuchyňa* ide o jej filmový debut.

„Mala som možnosť vo veľmi krátkom čase vidieť výsledok svojich rozhodnutí a veľmi rýchlo som pochopila, ktoré boli správne a kde sa naopak prejavila moja začiatnícka neskúsenosť. Niekedy boli moje plány príliš odvážne a časové možnosti mi neumožnili natočiť niektoré scény tak, ako som chcela. Niekedy som zas zbytočne podľahla tlaku a vzdala sa dobrých nápadov v prospech istoty. Na všetko bolo treba nájsť riešenia okamžite, boli to preteky s časom. Nehovoriac o tom, že som nečakala, že dva dni pred natáčaním budeme musieť preobsadiť jednu z hlavných postáv,“ opisuje režisérka. Herec Vojta Kotek mal tesne pred začiatkom natáčania dopravnú nehodu a musel ho nahradiť Tomáš Měcháček. „Nie je to také zriedkavé, ale mne to poriadne sťažilo situáciu, lebo partia hercov už bola zohratá a energie nastavené tak, aby fungovali. Akákoľvek zmena v jednej postave by ovplyvnila aj všetky ostatné. Začleniť nového herca do kolektívu bola poriadna výzva, teda hlavne stihnúť za dva dni niečo, o čo sme sa snažili niekoľko týždňov. Nakoniec sme to však zvládli. Práca s hercami bola skvelá a všetci boli príjemní a veľmi svedomití,“ hovorí Marianková.

Hlavné postavy stvárnila Táňa Pauhofová, Petra Polnišová, Tomáš Maštálir, Sväto Malachovský, Klára Issová, Anna Kadeřávková, Martin Hofmann a už

spomínaný Tomáš Měcháček. „Veľmi príjemne ma prekvapili producenti. Wanda Adamík Hrycová je v tejto profesii skúsená, Petra Polnišová a Juraj Brocko si ju vyskúšali prvýkrát, no spolu sa im podarilo vytvoriť úžasné pracovné zázemie, kde na prvom mieste boli férovosť, rešpekt a ochota o všetkom diskutovať. Dúfam, že táto spolupráca nebola posledná,“ pochvaľuje si režisérka. Kameramanom snímky bol Peter Bencsík, s ktorým už v minulosti spolupracovala. „Preto sme boli pekne zohratí, ľahko sme sa dohodli a nestáli sme si navzájom v ceste. Je skvelé, keď všetci v tíme ťahajú za jeden koniec,“ hovorí Marianková, ktorá v minulosti už spolupracovala aj s vedúcou výroby Ctiborou Lenkou Bley. Na filme sa podieľali aj architektka Viera Dandová, kostýmová výtvarníčka Alexandra Grusková, maskér Martin Jankovič a hudbu zložil Slavo Solovic.

„Každá fáza mala svoje čaro a všetko bolo pre mňa nové a podnetné. Pracovať s hercami, ktorých mám rada, ale aj spoznávať nových bolo skvelé. Každý ma niečo naučil, ale najviac ma bavila asi strižňa,“ približuje Marianková. „Na strih sme oslovili Matá Beneša. Jeho humor ma niekedy zachraňoval, keď som si, ako všetci režiséri, v strižni búchala hlavu o stôl, lebo mi niektoré zábery nevyšli tak, ako sa na placi zdalo. Ale na placi sa všetko zdá trochu iné. Až s odstupom času vidíte, čo ste natočili,“ spomína režisérka. Film sa natáčal minulý rok v lete a vznikol pomerne rýchlo. Nakoľko zasiahla do jeho realizácie pandémia? „Režiséri sa na debut pripravujú často niekoľko rokov a my sme mali sotva pár mesiacov. A na samotné točenie dvanásť dní. Toľko dní som mala na dvadsaťminútový magisterský film... Bolo mi však jasné, že viac dní pre covid nezískame, pretože keď sme dali dokopy všetky termíny, dostali sme len tých dvanásť dní. Takže točiť debut v čase korony bolo mierne stresujúce. Stále nad nami visela hrozba, že sa projekt zastaví. Aj postprodukcia sa viackrát zastavila, lebo vždy niekto dostal covid a museli sme čakať. A teraz sa čaká na premiéru, ktorá bude hneď, ako nám to situácia dovolí,“ uzatvára režisérka. ◀

Známí neznámí (r. Zuzana Marianková, Slovensko/Česko, 2020)
CELKOVÝ ROZPOČET: cca 800 000 eur DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP

— text: Jaroslava Jelchová

— foto: Boris Vereš —

Zoznámte sa so svetom krypto-technológií

Celovečerný dokument Borisa Vereša Libertas, ktorý sa snaží priblížiť fungovanie kryptomien, je na stránke www.libertasfilm.sk prístupný od januára. Film vznikol aj vďaka podpore v digitálnej mene, o ktorej hovorí, a jeho ambíciou je rozšíriť povedomie o nových kryptotechnológiách.

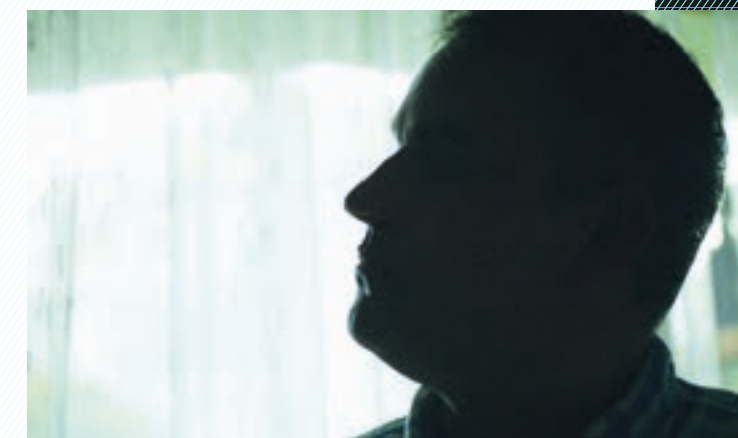
„Kryptomeny sú fascinujúca technológia. Nútia človeka premýšľať nad súčasným finančným svetom trochu inak,“ hovorí pre Film.sk režisér Boris Vereš, ktorý chce prostredníctvom filmu spraviť túto tému zrozumiteľnejšou a zbaviť ju rôznych mýtov, ktoré o nej kolujú. „Na Slovensku a v Česku máme veľmi silnú a celosvetovo významnú komunitu nadšencov kryptomien, ktorí sa tejto téme venujú naozaj do hĺbky, v podstate už od vzniku bitcoinu,“ vysvetľuje režisér. Vo filme však dostanú priestor nielen fanúšikovia a nadšenci, ale ozvú sa aj skeptické hlasy. K téme kryptomien sa vyjadrujú vedci, ekonómovia, bankári, bezpečnostní analytici, etickí hackeri, predstavitelia štátnych a finančných inštitúcií aj podnikatelia. „Vo výsledku film istým spôsobom zachytáva prebiehajúci konflikt medzi starým, zaužívaným pohľadom na peňažný systém a technologickou inováciou, ktorá funguje paralelne s ním,“ opisuje tvorca.

„Snažili sme sa zvoliť vhodné vyjadrovacie prostriedky, aby divákov téma oslovila a nenudila. Bolo by skvelé, ak by si film pozrelo čo najviac ľudí – možno ich nemusí najviac zaujať samotná téma kryptomien, ale nech v nich zostane rezonovať aspoň fakt, že existuje alternatíva k súčasnému finančnému systému,“ približuje Vereš, ktorý sa podpísal aj pod námet, scenár, zvuk, hudbu (spolu s Michalom Džadoňom) a strih (spolu so Slavomírom Kralovičom). „To, že som pri tvorbe filmu zastával toľko pozícií, bolo dané tým, že som mal pomerne jasnú predstavu, čo všetko treba vo filme spomenúť a ako ho vyskladať, aby nenudil a boli v ňom tie najpodstatnejšie informácie,“ vysvetľuje Vereš, ktorý sa v oblasti filmovej a televíznej tvorby pohybuje predovšetkým ako zvukový majster. Libertas je jeho režijným debutom. Kameramanom snímky je Lukáš Teren, ktorý podľa Vereša priniesol veľa originálnych nápadov a film vizuálne ozvláštnil. Pri zrode projektu stál aj Slavomír Kralovič, ktorý produkčne zastrešoval nakrúcanie, postprodukcii, riešil licenčné práva a má na starosti aj distribúciu filmu.

„Keďže celý film bol robený takpovediac na kolene, na začiatku sme nemali presne stanovené, ako ho budeme distribuovať, pretože sme úplne presne nevedeli, aký bude. Tým, že sme to nevedeli my, nevedeli by sme to predostrieť ani komisii na udeľovanie grantov. Aj to bol dôvod, prečo sme nepožiadali o žiadnu štátnu podporu,“ ozrejmjuje režisér. Dodáva, že pôvodne mali ambíciu financovať celý film prostredníctvom kryptomien od darcov, teda nie bežnými peniazmi, čo sa im podarilo len sčasti. „Prostriedky od nadšencov z kryptokomunity nám pomohli vo fáze natáčania. Výhodou bola najmä maximálna kreatívna sloboda – boli sme nezávislí od rozhodnutí tretích strán. Po nakrútení filmu nám však bolo jasné, že bez ďalšej finančnej podpory ho nedokončíme,“ spomína režisér. V tejto fáze film podporila česká firma, ktorá sa zaoberá výrobou kryptomenových bankomatov.

— Tesne pred dokončením filmu, ktorý chceli divákovi ponúknuť ešte minulý rok, vstúpila do hry prvá vlna pandémie. „Boli sme nútení na istý čas odložiť

náš projekt bokom a riešiť skôr existenčné otázky. Na druhej strane sme si omnoho viac začali uvedomovať dôležitosť a váhu témy nášho filmu – všimli sme si, že veci, o ktorých sa vo filme rozpráva, začínajú nadobúdať reálny rozmer, a to nás hnalo vpred,“ hovorí režisér a dodáva, že v čase pred pandemiou uvažovali aj o kinodistribúcii, aj keď oficiálneho distribútora nehladali. Po vypuknutí pandémie usúdili, že film svojou témou dobre zapadne práve do online priestoru. „Momentálne sa film dá vidieť iba na našej webovej stránke. V najbližšom čase sa budeme snažiť aj o ďalšie možnosti – ponúknuť ho niektorým televíziám a streamovacím službám. Hoci je film z nášho prostredia, myslím si, že by mohol osloviť aj zahraničného diváka, pretože téma kryptomien je univerzálna pre celý svet. Preto plánujeme pripraviť aj anglickú verziu filmu s titulkami,“ vysvetľuje Vereš. K filmu zároveň pripravili ešte v roku 2019 sériu rozhovorov na danú tému vo forme podcastov. „Už počas nakrúcania bolo jasné, že z obsažených, vyše hodinových rozhovorov s respondentmi sa do zostrihu dostane len malá časť. Preto sme postupne začali uvoľňovať rozhovory s vybranými účinkujúcimi v podobe sprievodných podcastov a plánujeme v tom pokračovať aj v najbližších týždňoch. Prostredníctvom týchto podcastov môže divák dostať ešte ucelenejší pohľad na rôzne témy, o ktorých sa vo filme hovorí,“ uzatvára režisér. ◀

Libertas (r. Boris Vereš, Slovensko, 2020)

CELKOVÝ ROZPOČET: 26 000 eur

ONLINE: od 6. januára

Programové presmerovanie RTVS potrebuje čas a trpezlivosť

V auguste 2020 sa stal novým riaditeľom sekcie programových služieb RTVS divadelný režisér Anton Šulík, riaditeľ Bábkového divadla Žilina a neskôr aj Mestského divadla Žilina, ktorý má s televíziou bohaté skúsenosti nielen tvorivo, ale aj manažérsky; viedol napríklad oddelenie zábavy a hudby. Od jeho nástupu sa zvýšil počet odvysielaných archívnych slovenských filmových diel, rozbehli sa aj prípravy nových relácií pre široké publikum. A v neposlednom rade RTVS pokračuje v produkcii množstva dokumentárnych i hraných filmov.

V akej kondícii ste pri svojom nástupe našli sekciu programových služieb verejnoprávnej televízie? Robili ste si audit?

Intuitívne som čakal horší stav. Dlhodobo som si uvedomoval, že RTVS je zasiahnutá svojou vlastnou minulosťou, ale hlavne nešťastnými rozhodnutiami politikov. Za 30 rokov turbulentnej existencie sa z pozície „prvej dámy“ dostávala do pozície „nechceného dieťaťa“ a strácala nezávislosť. Šestnásť riaditeľov za 30 rokov na stabilite nepridá, o koncepcnej práci ani nehovorím. Od roku 1993 sa RTVS pokúša vymaniť z tretinového rozpočtu oproti Českej televízii. Dnes má ČT len z koncesíí príjmy okolo 210 miliónov eur, kým RTVS vrátane rozhlasu má celkový rozpočet sotva 147 miliónov eur! Vzhľadom na fixné náklady pri výrobách je to nesmierna disproporcía. Sekcia programových služieb RTVS pracuje s ročným rozpočtom do 28 miliónov eur, a to má tri okruhy. Ak chceme ďalej profesionálne napredovať, chce to kus statočnosti a profesionálneho nasadenia. Preto sa aspoň takto symbolicky skláňam pred mnohými kolegami a uvedomujem si, že bez ich úsilia by to nešlo.

Audit som nerobil. Nastúpil som do rozbehnutého vlaku, keď už bol ďalší polrok zazmluvnený a začal sa nastavovať rozpočet na rok 2021. Podľa vzoru BBC sme sa s kolegami dohodli na prekonvertovaní finanč-

ného nastavenia programu, stanoveného individuálne podľa jednotlivých vysielacích okien a vysielacieho času. Podľa diváckeho záujmu sa určí žáner aj finančné ohodnotenie výroby. Podklady v RTVS exaktne určuje odbor výskumu – pomenúva, skúma a analyzuje, kedy, čím a teda aj „za koľko“ programovo „obsluhujeme“ určitú skupinu divákov a jej záujmy. Iba tak sa vieme precízne dostať ku skutočnej hodnote cena/výkon. Je to dlhodobý proces opätovného nastavovania doterajšieho systému a myslenia ľudí, ktorí ho tvoria. Na konci by mali byť racionálne využité financie a kvalitný program.

Neobjavili ste ani nejaké nevýhodné alebo problematické zmluvy z minulosti?

Nie. Nevieam o takých zmluvách. V RTVS je vybudovaná veľmi silná interná kontrola a sme aj pod prísny drobnohľadom štátnych kontrolných orgánov. Keby sme niekde pochybili, Jaroslav Rezník by už dávno nesedel na svojej stoličke, s veľkou radosťou by mu to spočítali. Jednotlivé relácie a ich financovanie sa dajú transparentne dohľadať a porovnať s konkurenciou, prípadne s ČT. V televízii sa profesionálne pohybujem od roku 1988. Desiat rokov som mal aj svoju vlastnú produkčnú spoločnosť a viem, čo sa dá v akej kvalite a za aké peniaze vyrobiť. Je to vec obchodu a schopnosti zodpovedne sa dohodnúť. Ide o prirodzene

agresívne trhové prostredie, kde si každý háji svoje záujmy. No a ja som prišiel hájiť záujmy verejnoprávnej programovej služby a tak aj konám. Politický vplyv ochladol, politici si už nedovolila to, čo v minulosti, tento tlak sa skôr posunul do roviny profesijných záujmových skupín. A tu je nesmierne ťažké vrátiť RTVS dôstojnosť a hrdosť, prirodzenú spoločenskú a profesionálnu autoritu. Trh to nezaujima. Kľúčová bude novelizácia zákona č. 532 z roku 2010 o Rozhlase a televízii Slovenska – bude nutné predefinovať kompetencie, voľbu generálneho riaditeľa, spôsob financovania, kontroly, nastavenia rady... skrátka posunúť sa k výraznejšej odbornosti, stabilite a trhovej flexibilitate. To sa pod kuratelou tejto vlády deje. Čas ukáže, kam sa tento zámer posunie a akú bude mať konečnú podobu. Verím, že to dopadne dobre.

Často sa poukazuje aj na to, že RTVS veľkú časť pôvodnej tvorby „outsourcuje“.

— To je práve o zdecimovaní vnútorného kreatívneho prostredia v RTVS, keď sa škrtá a perspektívne neinvestuje do ľudí a do technológií. Štúdiá sú preťažené, personálne nie sme schopní uniesť takú programovú záťaž, a tak sa prirodzene obraciame na externé prostredie. Mne to veľmi nevonía. RTVS by mala byť vo výrobe autonómnejšia, konkurencieschopnejšia. Na porovnanie s ČT, ktorá má len v Prahe 2 100 zamestnancov, RTVS má spolu s Banskou Bystricou a Košicami a aj s rozhlasom cirka 1 500 pracovníkov. Neuveriteľný nepomer.

— Ale blýska sa na nové časy. Do Bratislavy a Banskej Bystrice idú investície z eurofondov na kreatívne centrá vo výške 20 miliónov eur, čím sa RTVS posunie výrazne vpred oproti konkurencii. Ale to je horizont 3 až 5 rokov. Nespíme, uvedomujeme si nutnosť napredovať, len je to vo veľkej miere o peniazoch, čase a o stredno- až dlhodobom plánovaní. So silnou vlastnou výrobou budeme mať oveľa lepšiu rokovaciu pozíciu. Vo výrobe je dobré ostať len v koprodukčnej rovine pri filmovej tvorbe, ostatné je nutné mať vo vlastných rukách. Ak chceme nezávisle plnohodnotne napĺňať verejnoprávnú službu, je nutné doplniť výrobné a personálne kapacity o 50 percent vo všetkých rovinách, v ktorých dnes tvoríme program.

Kolko pracovnej kapacity vám zaberajú zábavné relácie typu *Milujem Slovensko*, ktoré majú vysokú sledovanosť?

— Takýto typ programu sa natáča v bloku. Stavba trvá 3 až 4 dni, potom sa deň nasvecuje, samotné natáčanie beží v režime dvoch relácií za deň. Počet epizód určuje aj počet natáčacích dní, napríklad 12 epizód za 6 dní. Potom sa stavba dva dni likviduje a nasledujú postprodukčné práce – konečný zostrih, grading a zvukovýroba. Na záver je kontrolná projekcia a po schválení je relácia pripravená do vysielania. Záťaž na jednotlivých pracoviskách je 4 až 6 týždňov. Takými reláciami sú aj 5 proti 5, *Záhady tela*, *Tak určite*, *Čo ja viem*, *Zlaté časy*, *Tajomstvo mojej kuchyne*, v menšom aj *Večera s Havranom*, teraz už aj *Do križa*, *Silná zostava* či detské relácie ako *Smajlíkovci*, *Fidlibum*, *Zázračný ateliér*, *Školský klub* alebo *Táraninky*. Každá výroba je špecifická a vyžaduje si čas a priestor na kvalitné profesionálne spracovanie. Je to precízne naplánovaná súhra. Akékoľvek zaváhanie spôsobuje dominový efekt vo výrobe a následné straty. Dnes je to v spojení s testovaním, so zabezpečením všetkých bezpečnostných a hygienických náležitostí ešte omnoho náročnejšie a rizikovejšie. Každú stratu cítime dvojnásobne.

Akú časť z vlastnej tvorby RTVS tvoria hrané filmy a seriály?

— Ono sa to nezdá, ale pomerne veľkú. Keď si to rozmeníme na drobné, na každý mesiac by vyšla jedna premiéra. V hranej tvorbe teraz na týždennej výrobnéj báze dominuje *Pumpa*. Ostatné projekty sú dlhodobé, niekoľkoročné procesy. RTVS ako koproducent je spolu s Audiovizuálnym fondom najsilnejším partnerom filmov vyrábaných slovenskými tvorcami. Momentálne pripravujeme *Jozefa Maku* z pera Ondreja Šulaja a v réžii Petra Bebjaka, ale aj koprodukčné rozprávky *Tajomná jaskyňa* a s ČT *Jak si nevzít princeznu*. Pripravuje sa aj seriál *Dohoda*, ale aj *Slepé miesta*, *Niekedy v Európe*, *Posledná barónka*, *Žila som s oddaným komunistom*, *Neviditeľné miesta*, *Indián*, *Nikdy sa nevzdaj* a iné. Na premiéru čakajú filmy *Správa* a *Muž so zajačimi ušami*. V záverečnej fáze je *Moc*, *Aplauz*, *Krištof*, *Piargy*, *Čierne na bielom koni*. A potom sú tu najobjemnejšie projekty *Generál* a *Mária Terézia* s posledným dielom.

— V rámci vysielania nám pandémia nesmierne zamiešala karty s premiérkami jednotlivých hraných titulov. Mnohé sú na „čakačke“ pred kinopremiérkou a sú odložené na polici alebo tesne pred odovzdaním. Smutné na tom je, že sa to deje práve v období, keď RTVS oslavuje 65 rokov svojej existencie. Hromadí sa to a postupuje to veľmi pomaly. Premiéru mal len film *Milan Sládek*, v tomto roku pôjde aj *Šarlatán* či detský film *Letní rebeli*.

„Ide o prirodzene agresívne trhové prostredie, kde si každý háji svoje záujmy. No a ja som prišiel hájiť záujmy verejnoprávnej programovej služby a tak aj konám.“

V akej fáze sa nachádza *Generál*? V druhej polovici roka uzavreli dve zmluvné strany ďalšie dva dodatky k zmluve o koprodukcii. Čoho sa týkali?

— Ja som prišiel v čase podpisu štvrtého dodatku. Teraz sa usilujeme dospieť k piatemu. Dohoda sa uskutočnila a je na Milanovi Stráňavovi, či ho podpíše. V dodatkoch sa definuje časové výrobné nasadenie, spôsob následných platieb, odovzdania natočeného materiálu, vecné plnenie, zapožičanie kostýmov atď. Projekt za svoju existenciu prechádza zmenami scenárov – tu sme pri deviatej verzii, výmenami režisérov – súčasný režisér je už tretí, ale aj koprodukčných partnerov. Ani pandemická situácia mu nepomáha. Čas sa kráti. Zmluvné záväzky aj voči RTVS či AVF sú jasné. Marec veľa napovie.

Oddelenie dokumentárnej a vzdelávacej tvorby RTVS je najväčšie. Aký objem audiovizuálnych diel RTVS v priemere ročne vyprodukuje?

— Oddelenie ročne vyprodukuje a koprodukuje asi 630 hodín audiovizuálnych diel veľmi rôznorodého obsahu: od špecializovaných magazínov pre rôzne cieľo-

Kedysi vyrábala slovenská televízia množstvo filmov, seriálov a relácií pre deti a mládež. Dnes ich registrujem iba niekoľko. Plánujete oživiť aj pôvodnú tvorbu pre deti a mládež?

— Ešte pred dvoma rokmi bola tvorba pre deti a mládež organizačne súčasťou hranej tvorby. Dnes má vlastné centrum a formuje sa nanovo. Práve vysielanie pre deti a mládež je našou programovou prioritou, usilujeme sa ho nastaviť nanovo a súčasne. Prvou veľkou zmenou by malo byť vytvorenie denného popoludňajšieho bloku (15.30 – 17.00) zameraného na tínedžerov počas pracovného týždňa. Vo vývoji je seriál *Lajk* s 3 sériami po 10 dielov, ktorý by sa mal venovať nielen narastajúcej závislosti mladých od sociálnych sietí, ale aj kyberstalkingu a šikane v rôznych podobách, od tej primitívnej fyzickej až po nenápadnú a tým rafinovanejšiu, týkajúcu sa sociálnej nerovnosti či regionálnych rozdielov. To je aj jedným z dôvodov, prečo sme nezvolili akvizitčný seriál. Druhou veľkou zmenou by malo byť vytvorenie pásma pre deti. Vychádzame zo štruktúr vysielania a z dôkladnej znalosti európskej verejnoprávnej tvorby pre deti. Dôraz kladieme na pestrosť

„Za 30 rokov turbulentnej existencie sa RTVS z pozície ‚prvej dámy‘ dostávala do pozície ‚nechceného dieťaťa‘ a strácala nezávislosť. Šestnásť riaditeľ'ov za 30 rokov na stabilite nepridá.“

vé skupiny cez lifestylevú publicistiku, diskusné formáty, televízne dokumentárne cykly, krátke animované vzdelávacie formáty až po stredo- a dlhometrážne televízne dokumentárne filmy alebo autorské kinodokumenty. Svoje miesto majú aj dokumentárne série, ako boli *Storočnica SND* či *Ikony*. Program sa však v tomto kritickom čase preorientováva na akútne verejnoprávne povinnosti, ako je zdvojnásobený počet bohoslužieb či operatívne vyučovanie 1. až 4. ročníkov v podobe *Školského klubu*. Zameriava sa aj na podporu nezávislej kultúry: *Klubtúra* vytvára priestor pre 20 slovenských nezávislých klubov a 60 hudobných interpretov, vznikla desaťdielna séria *Pandémia SK* s podtitulom *100 dní, ktoré otriasli Slovenskom* či dokumenty Braňa Špačeka *More hudby 1 a 2*, ktoré tvoria akúsi elektronickú pamäť dneška. Priestor sme vytvorili aj pre divadlá: na Trojke vstúpi do našich obývačiek každý pracovný deň po 22.00 jedno zo slovenských profesionálnych divadiel. A to nespomínam všetky tematické okružle stoly s názvom *Druhá vlna* či krátkodobý preformátovaný *Dámsky klub*, ktorý sa intenzívne venuje akútnym témam.

a krátkosť jednotlivých formátov, chceme opustiť monotematické štylizované relácie trvajúce 26 minút a viac a nahradiť ich 7- až 13-minútovými formátmi. A najmä chceme, aby boli v detských programoch hlavnými hrdinami deti, a nie ich dospelácki imitátori. Sobotné pásmo bude mať publicistický, edukačný charakter. Nepôjde však o nahrádzanie školy. Budú v ňom prevažovať formáty typu *scripted reality*, *docudrama* a *docusoap*. Súčasťou budú súťaže, nielen vedomostné, ale aj pohybové a prepojené na online prostredie. Nedelňé dopoludnie pre deti si zachová zábavný charakter, priestor dostanú animované filmy, zábavné súťaže, hrané seriály pre deti a rodičov. Budeme pokračovať vo *Fidlibumovi*, *Fidlibumových rozprávkach*, v *Táraninkách* či *Zázračnom ateliéri*. Uvedieme *Najškolu*, kde budú súťažiť školy z každého okresu so zámerom spoznať svoj región. Z animovanej tvorby spomeniem známych *Websterovcov*, *Mimi & Lízu* či *Drobcov*. Vo fáze produkcie sú dva celovečerné animované projekty a vyvíjame ďalšie tri. Osobitne sú vo vývoji aj hrané veci pre túto cieľovú skupinu – *Čiapka*, *Šupka* a *Konzerva*. *Čiapka* je koprodukčný kinofilm, dru-

hé dva sú hrané seriály pre tínedžerov, ktorých cieľom je pozrieť sa na toto obdobie inak, opustiť zaužívané vzorce.

Keď ste do televízie nastupovali, do tímu ste si zobrali aj brata Juraja Šulíka, ktorý v RTVS vedie odbor vývoja. Máte spoločnú víziu pôvodnej televíznej tvorby?

S Jurajom máme spoločnú históriu v RTVS už od roku 1999, keď som ho zavolať z Markízy, vtedy ešte do STV, aby nám pomohol nastaviť oddelenie upútaviek. Poznáme sa a vieme, čo od seba môžeme očakávať profesijne, hodnotovo, esteticky, ale aj filozoficky. Sám by som do toho nešiel. Zomlelo by ma to za chvíľu. Nepomohol by som. Juraj je dôsledný systematik, ktorý prichádza zo silne komerčného reklamného prostredia a z pozície vývojára pripravuje programové preformátovanie. Jeho oddelenie spravuje aj centrálny register námetov. Ja zase ťažím skôr zo svojich 30-ročných skúsenosti, keď som prešiel od najzákladnejších televíznych profesií, ako je asistent strihu, asistent réžie, až po dramaturga, scenáristu, režiséra, upútavkára, šéfa zábavy a hudby, ale aj herca. Spoločnú predstavu o pôvodnej televíznej tvorbe máme, ale je to beh na dlhé trate. Nestavíme totiž televíziu na zelenej lúke. Toto je veľká zaoceánska loď a jej programové presmerovanie potrebuje čas a trpezlivosť. Výsledky môžeme očakávať najskôr o dva roky. A pandémia je takisto moment nesmierne sťažujúci situáciu. Ale zatiaľ máme vieru, nasadenie a presvedčenie.

Na jeseň 2020 ste cez centrálny register námetov vypísali 13 výziev na pôvodnú tvorbu. Zachytila som už len posledné dve: na pôvodný nadčasový dokument k 30. výročiu vzniku samostatného Slovenska a k 30. výročiu Ústavy SR. Čoho sa týkali tie predchádzajúce?

Vypísanie otvorených výziev bolo prirodzeným vyústením našich snáh zefektívniť procesy vo vzťahu k tvorbe programu, férovo nastaviť vzťah medzi RTVS a externými producentmi a priniesť divákovi čo najkvalitnejší obsah pri čo najefektívnejšom vynaložení prostriedkov. To sa momentálne dá jedine tak, že zámer a možnosti odkomunikujeme čo najväčšiemu počtu producentov a podporíme ich prirodzenú rivalitu a súťaživosť. Jednotlivé výzvy neboli kreované takpovediac od stola. Ako som už spomínal, nastavili sme finančné možnosti pre jednotlivé okná a definovali sme typy formátov, ktoré by sme do nich radi umiestnili. Potom sme zorganizovali otvorené stretnutia s desiatkami producentov, aby sme im úprimne komunikovali naše zámer a vyčistili prípadné nejasnosti vo vzťahu k hodnotiacim procesom projektov v RTVS. Zámerom bolo, samozrejme, aj rozšíriť informáciu o pripravovaných výzvach čo najširšej skupine producentov. Až potom sme vypracovali konkrétne výzvy, ktoré boli podľa mňa veľmi pestré – okrem výročí boli zamerané na deti a mládež, aktuálnu zábavu (či už krátke, alebo dlhé formy), národnostné menšiny, kvalitné vedomostné súťaže a projekty približujúce naše krajské mestá či parky a pralesy. Spolu nám zatiaľ prišlo zhruba 140 projektov, ktoré veľmi

podrobne vyhodnocujeme. Jednotlivé projekty nezriedka posudzuje už v prvom kroku viacero dramaturgov, potom sa k nim dostane dramaturgická rada. Celý proces má niekoľko kôl vrátane osobnej (resp. v dnešnej dobe online) prezentácie projektu priamo zo strany producenta. Doteraz sa nám podarilo vyhodnotiť 5 výziev, čo predstavuje vyše 40 žiadostí.

Aký rozpočet je na tieto výzvy alokovaný?

Pri jednotlivých výzvach sme vždy uviedli, o aký typ programu máme záujem a za akých podmienok vrátane finančných. Každý, kto si niektorú z výziev otvoril, sa tak dočítal, že hľadáme istý počet dielov za nejakú jednotkovú a celkovú cenu za balík. Za všetky výzvy spolu išlo o 2 864 000 eur bez DPH za približne 290 diel v rôznom rozsahu.

Čo sa stane s neprijatými námetmi z centrálného registra námetov?

Keď je projekt vyhodnotený a RTVS sa rozhodne doň nevstúpiť, tak ako slušnosť káže, producentovi za predložený projekt a chuť s nami spolupracovať poďakujeme. Súčasťou poďakovania je aj podrobné zdôvodnenie, prečo sme sa na tom-ktorom projekte rozhodli nespôlpracovať. Som presvedčený, že producenti musia od RTVS dostávať korektnú a jasnú spätnú väzbu, aby v budúcnosti vedeli ponúknuť projekt, ktorý bude z obsahovej, technickej či finančnej stránky pre nás relevantnejší. Nefunguje to tak, že producent prihlási do CRN-u projekt a potom sa iba dozvie výsledok. S producentmi aktívne komunikujeme, chodia svoje projekty prezentovať pred dramaturgickú radu, kde sa snažíme vyčistiť všetky prípadné nepochopenia, nejasnosti alebo nezrovnalosti, ktoré sa môžu objaviť na základe písaného textu. Až podľa tohto všetkého sa o projekte rozhodne. Všetky projekty, ktoré boli zaregistrované do centrálného registra námetov, v ňom aj po vyhodnotení zostávajú archivované spolu s posudkami našich dramaturgov. Prístup k nim majú výhradne relevantní programoví pracovníci z povahy svojej práce. Všetky zaregistrované diela sú, prirodzene, chránené autorským zákonom.

Čo RTVS objavila v centrálnom registri námetov mimo projektov súvisiacich s už spomenutými výzvami? Na čo sa môžeme do budúca tešiť?

Nebolo by profesionálne hovoriť o projektoch, ktoré sú ešte vo fáze schvaľovania, preto spomeniem už zazmluvnené alebo predbežne dohodnuté projekty: dokumentárne filmy *Lajki – návrat Lajosa Kassáka*, *Andy Warhol od A po W*, *Tretí koniec palice* či *1968 – Rekonštrukcia okupácie*, *Môj Everest sa volá Dhaulágiri*, *Konšpirácia ticha*, *Musíme prežiť*, ďalšie časti dokumentárneho cyklu *Manifest* či hraný film Jonáša Karáska *Invalid*. ◀

Projekty Krupu, Nvotovej, Kerekesa aj Lehotského predstavili vo svete

Na pitchingovom fóre v rámci programu pre filmových profesionálov medzinárodného festivalu dokumentárneho filmu FIPADOC Biarritz vo Francúzsku (18. – 22. 1.) ocenili projekt **Musíme prežiť** režiséra Tomáša Krupu. Pripravovaný dokument o dôsledkoch klimatickej zmeny v rôznych oblastiach sveta získal ocenenie WEMW-FIPADOC Window. To mu umožnilo predstaviť sa aj na koprodukčnom fóre When East Meets West (WEMW), ktoré je súčasťou filmového festivalu v Terste v Taliansku a konalo sa v dňoch 25. až 28. 1. Nebol to jediný slovenský projekt na podujatí. Na WEMW vybrali aj pripravovaný projekt Terezy Nvotovej **Otec** a v novom konzultačnom programe First Cut + pre filmy v postprodukčnej fáze sa prezentovala **Cenzorka** Petra Kerekesa. Ide o dokument z prostredia ženskej väznice v Odese na Ukrajine, kde sa väzenkyňa, ktorá je aj matkou, snaží zabrániť tomu, aby jej trojročný syn, ktorý sa narodil vo väzení, skončil v detskom domove. Projekt si z podujatia odniesol cenu Sub-ti Award. Prezentovala sa aj slovenská minoritná snímka **Il Boemo** Petra Václava o rozpade kariéry operného skladateľa Josefa Myslivečka. Hudobník, ktorý pomaly spoznáva, že šťastie ako stav mysle je skryté v malých veciach, je jednou z postáv pripravovaného filmu **Potlesk** Juraja Lehotského. V januári sa zúčastnil na podujatí pre filmových profesionálov Industry Village (20. – 22. 1.) v rámci filmového festivalu v Les Arcs vo Francúzsku. Prezentoval sa tam aj najnovší film Olma Omerza, slovenská minorita **Atlas vtákov** o napätých rodinných vzťahoch a svete moderných komunikačných technológií, ktoré nás môžu zasiahnuť na zraniteľných miestach.

— jj —

Zomrel český režisér František Filip

Vo veku 90 rokov zomrel 9. 1. český televízny a filmový režisér František Filip. K réžii, ktorú študoval na FAMU, sa dostal cez divadlo. Ešte viac ako film ho však lákala televízna tvorba, ktorej sa začal venovať hneď po skončení školy, a stal sa jednou zo zakladajúcich osob-

ností Československej televízie. Začínal bábkovým seriálom o Ferdovi Mravcovi a bol jedným z režisérov úspešného seriálu **Tři chlapi v chalupě**, po ktorom nasledovali ďalšie seriály **Eliška a její rod**, **F. L. Věk**, **Byl jednou jeden dům**, **Chalupáři**, **Zlá krev** a **Cirkus Humberto**, ktorý vznikol v koprodukcii so západným Nemeckom. Spolupracoval na ňom so slovenským kameramanom Andrejom Barlom, ktorý sa o seriáli pre **Film.sk** vyjadril ako o filmovom diele distribuovanom prostredníctvom televízie. „Prípravy sa začali v máji roku 1986, 1. decembra sa začalo natáčať a posledný filmovací deň bol až 24. januára 1988. S výnimkou letnej dovolenky sa po celý ten čas prakticky vo všetky pracovné dni natáčalo. Režisér Filip bol zvyknutý snímať vždy dvoma kamerami, pri scénach s komparzom sa bežne používali tri, niekedy aj štyri. Jedinečnosť okamihu a rýchly priebeh deja si to priam vyžadovali. Natáčanie viacerými kamerami vyžaduje určitý systém osvetľovania, pre kameramana nie veľmi priaznivý,“ spomína Barla v dobovom rozhovore na seriál ako na jednu zo svojich najnáročnejších produkcií. Popri množstve televíznych projektov, z ktorých je ťažké vybrať len niekoľko, stihol Filip natočiť aj zopár filmov pre kiná, ako **Hrdina má strach**, **Utrpení mladého Boháčka** a **Odvažná slečna**. Svoje skúsenosti neskôr odovzdával ďalej na FAMU ako pedagóg filmovej a televíznej réžie.

— jj —

Najviac nominácií na Zlaté glóbusy majú Mank a Koruna

Životopisný film o scenáristovi Občana Kana **Mank** v réžii Davida Finchera a seriál **Koruna** o britskej kráľovskej rodine vedú nominácie na 78. ročníku cien Zlatý glóbus. Obe diela majú šesť nominácií a sú z produkcie Netflixu. Ten s 22, resp. 20 nomináciami výrazne vedie vo filmových aj v televíznych kategóriách. **Mank** je okrem kategórie najlepšieho film-dráma nominovaný aj za réžiu, scenár, herecké výkony (Gary Oldman, Amanda Seyfried) a hudbu (Trent Reznor, Atticus Ross). O herecké výkony sa opiera **Father** režiséra Florianu Zelleru o otcovi (Anthony Hopkins), ktorý stráca kontakt s realitou, ale pomoc svojej dcéry (Olivia Colman) odmieta. Okrem hereckých nominácií sa film uchádza aj o scená-

ristický Zlatý glóbus. Medzi najlepšie drámy nominovali zahraniční novinári akreditovaní v Hollywoode aj režijný debut herečky Emerald Fennell (v **Korune** hrá Camilla Parker Bowles) **Nádejná mladá žena**. Do úlohy Cassie, ktorá žije dvojaký život a plánuje pomstu, obsadila Carey Mulligan. Okrem jej výkonu sú nominované aj réžia a scenár filmu. Víťazný film z Benátok **Krajina nomádov** má takisto štyri nominácie. Jedna sa ušla Frances McDormand za úlohu vdovy, ktorá všetko stratila a vydá sa v dodávke naprieč Amerikou. Za réžiu a scenár filmu nominovali Chloé Zhao. **One Night in Miami** sa medzi päťicu najlepších drám nedostala, ale Reginu King nominovali za jej réžiu. V tejto kategórii je tak prevaha žien. Posledným nominovaným režisérom je Aaron Sorkin, ktorého **Chicagsky tribunál** takisto z portfólia Netflixu, je najväčším konkurentom „papierového“ favorita **Manka**. Súdna dráma o procese s aktivistami proti vojne vo Vietname z portfólia Netflixu má päť nominácií vrátane scenára, piesne a výkonu Sachu Barona Cohena vo vedľajšej úlohe. Druhú hereckú nomináciu má Cohen za hlavnú úlohu a **Borat Subsequent Moviefilm** môže zvíťaziť aj v kategórii najlepší muzikál alebo komédia. V nej mu konkurujú filmová verzia oceňovaného broadwayského muzikálu **Hamilton** (r. Thomas Kail), režijný debut speváčky Sie **Music**, svadobná komédia s časovou slučkou **Palm Springs** (r. Max Barbakow) a stredoškolský muzikál Ryana Murphyho **The Prom** s hviezdami ako Meryl Streep či Nicole Kidman. Do päťice najlepších cudzojazyčných filmov vybrali snímku **La Llorona** (r. Jayro Bustamante) s tematikou občianskej vojny v Guatemale a s prvkami hororu, sčasti autobiografický imigrantský príbeh z detstva kórejsko-amerického režiséra **Minari** (r. Lee Isaac Chung), francúzsku drámu utajovanej lesbickej lásky **Deux** (r. Filip po Meneghetti), filmový návrat Sophie Loren **Život pred sebou** (r. Edoardo Ponti) a európsky film roka **Chlást** v réžii Thomasa Vinterberga. V televíznych kategóriách majú po **Korune** najviac nominácií kanadský komediálny seriál **Schitt's Creek** (5), americký krimiseriál **Ozark** (4) a trilerová miniséria **Mala si to vedieť** (4).

Vítané filmy festivalu Áčko 2020. Programový špeciál DAFilms.sk.

OBSAHUJE FILMY: *Návrat* (r. Monika Mahútová) ●●●●● / *Nuda* (r. Alice Bednáriková) ●●●●●

/ *Legacy* (r. Daniel Kazankov) ●●● / *On The Hill* (r. Lukáš Ďurica, Juraj Mäsiar) ●● / *Ideál* (r. Daniel Svoreň) ●●●●●

— text: Roberta Tóthová / filmová publicistka —

foto: FTF VŠMU/Jakub Spevák, FTF VŠMU —

Kolegovia, susedia, mileniáli aj starí rodičia

Vítané filmy uplynulého ročníka festivalu študentských filmov Áčko, ktorý pravidelne organizujú poslucháči Filmovej a televíznej fakulty Vysokej školy múzických umení v Bratislave, môžu slúžiť ako pohľad do študentskej kuchyne. Je medzi nimi jeden dokument, tri hrané a jeden trikový animovaný film. Núkajú príležitosť pozrieť sa na tvorivé tendencie, zručnosti či aktuálne i schopnosť adaptovať sa na zložitú pandemickú situáciu, ktorá študentom zasiahla do tvorivého procesu. Dva z nich, *Návrat* a *Ideál*, na koronakrízu priamo reagujú.

Filmové školy produkujú zväčša krátkometrážne filmy všetkých druhov i žánrov, ktoré svojou osobitosťou, autorskou slobodou a občas i umeleckým vizionárstvom dokážu prevýšiť ročnú produkciu celovečerných hraných filmov. Hoci je študentská tvorba súčasťou národnej kinematografie a predznamenáva jej smerovanie, kvalitné krátke filmy, ktoré obiehajú svetové festivaly, zostávajú pre divákov v kinách neviditeľné. No práve pandémie môžeme ďakovať za to, že zatvorené kiná posilnili aktivity VOD platforiem a internetovej distribúcie. Aj víťazné filmy Áčka sa dajú vidieť online na streamovacej platforme DAFilms. Z lokálnej prehliadky, ktorá bývala uzavretá v študentskej bubline, sa tak stáva „vec verejná“ a vďaka internetu dostupná divákovi na celom Slovensku.

Kvalitatívne najviac vyčnievajú víťazné filmy mladých filmárov. Monika Mahútová sa v subtilnej dráme *Návrat* usiluje o civilizmus. Nesúrodú trojicu hrdinov spoznávame v už rozohranej situácii. Sú kolegovia, no (vo filme nepomenovaná) pandémia ich na pár dní priklvačí v dedinskom domčeku jedného z nich – utáraného šéfovho syna. Konflikt je jednoduchý ako facka: sú spolu, pretože musia, majú predsudky, nejaké to tajomstvo, nechcené väzby a mladý im svojou dotieravou bezprostrednosťou lezie na nervy. Premyslené charaktery sú uvoľnené, pomerne plastické a príbeh z nich prirodzene vychádza. Dominujú dialógy, ktoré sú často problematické aj u ostrieľaných tvorcov, a scenáristky Monika Mahútová a Lucia Ditte ich zvládli na výbornú. Rovnako dobre sa do svojich protagonistov prevtelila trojica hercov. *Návrat* je film o tom, že vystúpiť z vonkajšieho sveta a na okamih zabudnúť na jeho hučiaci asfalt (pandémia, pochybnosti o láske či výčitky z minulosti) nie je nemožné. Keď trojica opäť nasadne do auta a opúšťa dom, v elipse sa vraciame do nálady a prostredia z expozície a vidíme, že toto bol len okamih výnimočného uvoľnenia.

Nuda Alice Bednárovej nadväzuje na novovlnovú tradíciu. Čiernobiela štylizovaná absurdná dramedia evokuje napríklad hravý poetiku raných filmov Věry Chytilovej či neskoršie krátke filmy od Aramisova (*Cagey*

Tigers, 2011). Hrdinka filmu Gréta stelesňuje pocit svojej generácie mileniálov, cynicky opovrhuje vyprázdnenosťou. Fabuluje a zavádza svoje okolie i diváka a, samozrejme, vymkne sa jej to spod kontroly. Motív je prostý, nezblázní sa od nudy. Grétina mystifikácia má pre jej okolie občas poriadne tvrdé dôsledky. Komédia o každodennom náročnom boji nezapasovať do normálu je nápaditou, filmársky precíznou momentkou o tom, že realita je práve taká, akú si ju urobíme.

Pokus baviť a napínať diváka absurdným vývojom situácií predstavuje aj film Daniela Kazankova *Legacy*. Igor cíti, že sa blíži jeho posledná hodina. Začne konať, lebo sa bojí, že ho po smrti nenájdu a zožerie ho pes. A tak sa roztáča kolotoč bizarných situácií so susedmi, s linkou dôvery a so záchranou službou, no jednotlivostiam by bola pristala lepšia scenáristická príprava a rozprávanie väčšia dynamika. Aj napriek tomu je *Legacy* osviežujúcim príspevkom a rozhodne bude zaujímavé sledovať, kam jeho tvorcovia dospejú.

So scenárom sa veľmi nepopasovali ani tvorcovia filmu o osamelom robotovi *On The Hill*. Triková animácia je však ukážkou zručnosti a vynachádzavosti poslucháčov ateliéru vizuálnych efektov – tie im vyšli na výbornú.

Dokumentárny portrét starých rodičov? Áno, na škole takých vznikli už stovky, každý filmár totiž začína od piky. Od toho, čo pozná najlepšie – teda skúma a zobrazuje seba a svoje okolie. Daniel Svoreň takým filmom – o láske svojich starých rodičov – štúdium absolvoval. Výberom témy si to práve pre riziko exploatacie neulahčil, no znalosť prostredia mu umožnila rýchlejšie preniknúť do intimity protagonistov. Portréty rodinných príslušníkov sú študentská žánrovka, o to viac ma hravý, insitný a citlivý medailón Svoreňových starých rodičov potešil. Aj napriek autorskej manipulácii a komike ich režisér s úctou obdivuje. Za spoločne strávený život ich možno obdivovať, aj keď ich láska má svoje rezervy. Zrejme i na to odkazuje prostý a zároveň podvrtný názov filmu *Ideál*. ◀

Malé filmové poklady

Slovenská verzia platformy DAFilms v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom pripravila už druhý programový špeciál sprístupňujúci verejnosti krátke filmy z archívu SFÚ. Po bloku reklamných filmov z 50. rokov prináša filmy, ktoré vznikli v roku 1963. Ten sa pre slovenský krátky film javí z estetického a čiastočne i z tematického hľadiska ako prelomový.

„Ťažkopádne inscenačné postupy a ideologický komentár 50-tych rokov odvíjal čerstvý závan autenticity a aktuálnosť reportáže. Dokumentaristi bojkotujú zobrazovanie sveta, aký by mal byť, a otvárajú sa voči tomu skutočnému. V tomto roku sa objavilo hneď niekoľko pozoruhodných filmov a tvorcov,“ píše sa v anotácii k špeciálu. Ten, kto lepšie pozná slovenský krátky film, pravdaže, vie, že väčšina autorov, ktorých diela sú súčasťou výberu, nakrúcala spravodajské a dokumentárne filmy už v 50. rokoch. Nejde teda o „novú krv“ v slovenskom non-fiction filme, skôr o výrazný kvalitatívny posun vo filmovej rétorike a poetike už skúsenejších tvorcov. Dalo by sa povedať, že v roku 1963 slovenský krátky film paradoxne dozrel do sviežosti. Pavel Branko pripísal kľúčovú úlohu v tomto procese dramaturgovi a režisérovi Rudolfovi Urcovi, ktorý sa ku „krátkarom“ pridal na konci 50. rokov. Svoje zrejme urobila aj jedinečná a inšpiratívna schopnosť Martina Slivku spájať až avantgardné umelecké stvárnenie s humanitným, v tomto prípade etnografickým pohľadom. Práve Slivka nakrútil v roku 1963 film, ktorý považujem z formálneho hľadiska za najinovatívnejší slovenský krátky film prvej polovice 60. rokov. Jeho *Voda a práca* je postavená na systéme kontrastov. Slivka nadväzuje na typ záberov a montáž, aké sú vlastné sovietskej

montážnej škole. Nerobí to však preto, aby ako Vertov či Ejzenštejn velebil nový spôsob života, ale naopak, aby sprostredkoval etnografický pohľad na staré drevené stroje na vodný pohon i na miznúce pracovné postupy. Vo zvuku zase kontrastne pracuje s hudbou Ilju Zeljenku – elektronický hudobný motív spája s rýchlosťou, so zručnosťami a s trbletom vody, zatiaľ čo melódiou ľudovej píšťalky odkazuje na staré časy a tradície. Slivka tak na ploche 9 minút vytvoril progresívny retrofilm a štylisticky priam dokonalé dielko.

Prácu rúk spracúva netradičnou formou aj Jozef Zachar vo filmovej básni *Ruky*, kde metonymicky prepája nielen rôzne generácie do oblúku ľudského života, ale aj rôzne typy kontaktu a rôzne typy práce – od umeleckej cez remeselnú až po robotnícku. Refrérovito komponovaná montáž záberov v spojení s archívnu hudbou patrí k menej zastúpenému žánru v slovenskom krátkom filme; pred ním k filmu takto básnicky pristúpil azda len Karol Skřípský v snímke *Pieseň farieb a tvarov* (1960).

Práci a ľudskej šikovnosti sa venujú aj ďalšie filmy z výberu. Prvým sú *Chlapi z Gaderskej doliny* Ladislava Kudelku, ktorý – opäť s kontrastným použitím elektronickej hudby Ilju Zeljenku namiesto komentára – zachytáva lesných robotníkov ťažiacich drevo na ťažko

dostupných skalnatých svahoch. Hoci výber filmov považujem za mimoriadne kvalitný, práve pri Kudelkovi by som možno siahla po inej, menej známej snímke, ktorá vznikla takisto v roku 1963 – *Zlé deti? Chlapi z Gaderskej doliny* podľa mňa neprinášajú tematicky, spôsobom zobrazenia ani formálno-naratívny postupmi toľko nového ako práve tento nenápadný film o deťoch s problémami správania a o práci psychológov s nimi. Kudelka tu navyše veľmi pôsobivo rozpráva v náznakoch a pomocou strihu a zároveň nám ponúka situácie takmer v štýle cinéma-vérité. *Kuchári* Ivana Húšťavu a *Jachtári* Milana Černáka sú viac než len portrétmi práce a šikovnosti: majú sociologizujúci charakter, približujú či už životný štýl, alebo špecifiká jednej pracovnej komunity a vďaka svojej civilnosti pôsobia veľmi sviežo. Osviežením výberu je aj nový prvok v slovenskom krátkom filme: irónia. *Predčasná reportáž* Jaroslava Pograna využíva kánon oslavných filmov 50. rokov na

kritiku socialistického neduhu – nedodržovania termínov –, ale aj na subverziu budovateľskej rétoriky. Film *Vstupujeme do doby atómovej* Viktora Kubala má zase podobu filmového fejtónu, plného absurdného humoru, a využíva animované a trikové prvky.

Najdlhším filmom výberu je 20-minútový *Rozhovor* Otakara Krivánka, portrét nevidomého asistenta na právnickej fakulte, ktorý komentuje svoju integráciu do vidiacej spoločnosti, zatiaľ čo kamera približuje jeho pohyb v priestore. Drobné nárazy a kolízie v obraze pritom dopĺňajú všetko to, čo zostáva v monológu nevyvovedané.

Špeciál venovaný prelomovému roku 1963 prináša nielen osem filmových skvostov. Núka aj pohľad na svet, ktorý je výsostne mužským pohľadom a kde ženy síce nechýbajú, ale plnia predovšetkým stereotypné alebo servisné úlohy. Prelom v tejto oblasti nastal totiž na Slovensku až neskôr. ◀

1963: prelomový rok pre slovenský dokumentárny film. Programový špeciál DAFilms.sk v spolupráci so SFÚ.

OBSAHUJE DIGITALIZOVANÉ FILMY *Chlapi z Gaderskej doliny* (r. Ladislav Kudelka), *Jachtári* (r. Milan Černák),

Kuchári (r. Ivan Húšťava), *Predčasná reportáž* (r. Jaroslav Pogran), *Rozhovor* (r. Otakar Krivánek),

Ruky (r. Jozef Zachar), *Voda a práca* (r. Martin Slivka), *Vstupujeme do doby atómovej* (r. Leopold Bródy, Viktor Kubal)

HODNOTENIE ●●●●¼ DISTRIBUČNÁ PLATFORMA DAFilms.sk

Občan Mankiewicz

Novým filmom *Mank* renomovaného režiséra Davida Finchera akoby sa Netflix snažil rehabilitovať v očiach diváckej minority, ktorej prekáža, kam sa streamingový gigant posunul z hľadiska kvality svojho obsahu.

— Mank je prezývka, skrátčenina priezviska Hermana J. Mankiewicza, scenáristu *Občana Kana*, teda filmu, ktorý by mali vidieť všetci v kontextoch tohto časopisu. Keď mal premiéru, scenárista *Manka*, novinár Jack Fincher mal jedenásť rokov. Okolnosti vzniku scenára sú zaujímavé samy osebe, treba googliť. Jack Fincher pracoval aj na životopisnom projekte o Howardovi Hughesovi, z ktorého sa neskôr stal *Letec* scenáristu Johna Logana a režiséra Martina Scorseseho. *Mank* tak zostáva jediným scenárom Jacka Finchera a jeho syn David ho realizoval vyše pätnásť rokov po smrti svojho otca. Uvažoval o ňom však už na začiatku svojej mimoriadnej režisérskych kariéry, kdesi medzi *Hrou* a *Klubom bitkárov*, ale štúdio mu nechcelo dať peniaze na čiernobiely film.

— A takto by sa dalo pokračovať, lebo ak je *Mank* naozaj filmom, ktorý si zaslúži pozornosť, tak predovšetkým preto, že zo všetkého najviac je to film definovaný svojimi vlastnými kontextmi. Akože kto bol Herman J. Mankiewicz (syn prístahovca z Nemecka, intelektuála s univerzitným diplomom z Heidelbergu, ktorý si v Amerike vybudoval kariéru a renomé ako univerzitný profesor, starší brat Josepha L. Mankiewicza, ktorý síce prišiel do Hollywoodu neskôr ako Herman, ale podpísal sa na ňom podstatne výraznejšie), akú tradíciu a intelek-

tuálne niveau v Hollywoode reprezentoval, aký životný štýl viedol a tak ďalej, až sa samotný ten film vo svojich kontextoch rozpustí a to vlastne asi nie je dobre. Alebo je?

— Neviem, lebo si ani nedokážem predstaviť, aký film by som v *Mankovi* videl bez kontextov. Bez záujmu o dejiny filmu, kinematografie, Hollywoodu a dejiny filmového diváctva, čo nie sú synonymá, len oblasti, ktoré sa prekrývajú a z *Manka* urobili dokonalý príklad filmu, čo ma vyslovene nadchol. Nie ako film sám osebe, autonómne dielo, ale ako inšpiračný zdroj, fikcia a filmová interpretácia relatívne krátkeho úseku dejín Hollywoodu, v ktorom sa zrodil *Občan Kane*.

— Do úzadia tak išla iste zaujímavá a z hľadiska dejín jazyka kinematografie azda aj inšpiratívna formálna stránka filmu. Snímka nie je čiernobiela samoúčelne, ale programovo. Zvuk je mono, v niektorých sekvenciách chce byť formálnou citáciou konkrétnych sekvencií *Občana Kana*. V iných sa inšpiruje jeho vizuálnou poetikou a kameraman Erik Messerschmidt sa chce spôsobom snímania priblížiť Greggovi Tolandovi, ktorého môžeme spolu s Mankiewiczom a Wellesom považovať za tretieho veľkého tvorcu *Občana Kana*. Znova sme pri kontextoch, čo je jasným signálom toho, že inak som *Manka* ani vidieť, respektíve „čítať“ nedokázal.

— Možno by to bolo iné, ak by som *Manka* videl v kine, kam si myslím, že ten film patrí, bez možnosti film zastaviť a googliť, ale takto, doma, na Netflixe, som nevedel odolať. Môže to byť signál, že *Mank* ako príbeh nie je sám osebe dosť dobrý. Inak ako čisto zážitkovo však už túto hypotézu nedokážem preveriť.

— *Mank* ma nadchol, lebo prostredníctvom konkrétneho príbehu tematizuje čosi, čo mám rád: dobový Hollywood, *Občana Kana* ako film, na ktorý som musel dorásť, lebo najprv som mu nerozumel a asi mu celkom nerozumiem ani teraz, aj keď už viem, prečo je taký dôležitý. A *Mank* ma sklamal, lebo Fincherova interpretácia dobových hollywoodskych reálií a pomerov je síce zaujímavým, ale z môjho uhla pohľadu veľmi tendenčným výkladom, ako sa to celé vtedy a tam dialo. Redukujúcim, účelovým pohľadom, v ktorom musí bystrý vizionársky talentovaný scenárista prekonať nástrahy netaentovaných hollywoodskych mogulov, aby mohol vzniknúť výnimočný film, čo je konštatovanie, ktoré by sa mohlo vzťahovať nielen na *Občana Kana*, ale aj na *Manka* samot-

ného. Teda na filmy až gerilovým spôsobom infiltrujúce Hollywood, z podstaty neprajúci ambicióznym autor-ským snímkam, ktorých primárnou funkciou nie je generovať zisk, ale vypovedať čosi závažnejšie. A pritom oba ukazujú, že to tak nie je.

— Fincherov film vzbudzuje znanie, že v jednej zo svojich rovín je životopisným filmom o *Mankovi*. Ak by sme na túto hru pristúpili, nie je to podarený životopisný film. Hlavného hrdinu totiž predstavuje veľmi redukovaného, ako alkoholika sklamaného životom i prostredím, programového „skrachovanca“. Akoby bol dôležitý len tým, že napísal *Občana Kana*, čo je však nezmysel. O Mankiewiczovi nemusíme uvažovať len ako o obeti Hollywoodu, ako sa snaží naznačiť Fincher, ale aj ako o jednom z jeho mocných mužov, mimoriadne renomovanom scenáristovi, o ktorého sa štúdiá bili, aj ako o producentovi hneď štyroch ťažiskových filmov bratov Marxovcov. To by však bol už podstatne iný film, aspoň taký inšpiratívny ako tento Fincherov. ◀

Mank (USA, 2020) RÉŽIA David Fincher SCENÁR Jack Fincher KAMERA Erik Messerschmidt STRIH Kirk Baxter

HUDBA Trent Reznor, Atticus Ross HRAJÚ Gary Oldman, Amanda Seyfried, Tom Burke, Charles Dance, Toby Leonard Moore,

Arliss Howard, Ferdinand Kingsley MINUTÁŽ 131 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PLATFORMA Netflix

— text: Juraj Malíček / teoretik popkultúry

— foto: Netflix —

Predstierajme, že je to v poriadku (*Pretend It's a City, USA, 2021*) RÉŽIA Martin Scorsese KAMERA Ellen Kuras
 UČINKUJÚ Martin Scorsese, Fran Lebowitz HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PLATFORMA Netflix

— text: Barbra Gvozdjaková / filmová publicistka

— foto: Netflix —

Anekdoticická prechádzka New Yorkom

Nikto si nemôže dovoliť žiť v New Yorku. Napriek tomu tu žije 8 miliónov ľudí.

Ako to robíme? Nevie, je to pre nás záhada.

— V novej sedemdielnej dokusérii *Predstierajme, že je to v poriadku* nás s rozmanitosťou New Yorku zoznámuje zo svojej režisérскеj stoličky rodený Newyorčan Martin Scorsese. Avšak metropolu Ameriky nepredstavuje sám. Ako médium si „zapožičal“ svoju dlhoročnú kamarátku, spisovateľku a esejistku Fran Lebowitz, s ktorou vedie triapolhodinový dialóg. Väčšinu času sledujeme vždy dobre naladenú a zhovorčivú sedemdesiatničku Fran s nafarbenými vlasmi, v poltopánkach, v pánskom saku a košeli. Jej rozprávanie je neustále prerušované Scorseseho hlasným chichotáním. Zo Scorseseho reakcií cítiť jednoznačne radosť, obdiv a silné priateľstvo. Až je to nákazlivé. Sériu je venovaná Toni Morrison, afroamerickej spisovateľke a blízkej priateľke Fran, ktorá zomrela v roku 2019.

— Lebowitz a Scorsese sa poznajú už veľmi dlho, ale ani jeden z nich si nevie spomenúť, ako a kedy sa zoznámili. Vraj preto, že sú už obaja starí a priateľov majú mnoho. Pravdepodobne sa stretli na nejakej párty, ktoré Fran navštevuje častejšie. To je aj dôvod, prečo Marty alias Martin Scorsese natočil toľko filmov a Fran napísala len tak málo kníh... Lebowitz si zo seba dokáže v každej chvíli robiť žarty. Keď jej Scorsese prihrá podnet na debatu, Fran po téme okamžite skočí so svojimi brisknými komentármi a uhrá vtipnú koncovku. Na prvý pohľad sa zdá, že nenačiera do tém hlboko a jej príbehy majú množstvo odbočiek, no pri dôslednom načúvaní sa vyskladá unikátny pohľad na svet, ako aj na nekonečnosť New Yorku.

— Sériu *Predstierajme, že je to v poriadku* nie je prvou spoluprácou tejto dvojice. V roku 2010 Scorsese natočil *Public Speaking*, snímku podobného formátu, ktorá bola nominovaná v kategórii dokumentárny film na Gotham Independent Film Awards. Neskôr, v roku 2013 si Lebowitz zahrála úlohu sudkyne v ďalšom Scorseseho ikonickom filme *Vlk z Wall Street*. Pre slovenského diváka však Fran Lebowitz nie je veľmi známou postavou americkej kultúry. Američanka židovského pôvodu sa do New Yorku, v ktorom prežila väčšinu svojho života, prisťahovala v roku 1969 z New Jersey. A hoci sa jej počas celej série „nezavrú ústa“, o jej súkromí sa veľa nedozvieme. Fran sa otvorene hlási k svojej homosexualite, feministickým

postojom a hnutiu #MeToo. Pôvodne sa venovala filmovej kritike. Postupne sa písaním novinárskych stĺpcikov prepracovala k dvom autorským knihám esejí, ktoré ju preslávili – *Metropolitný život* a *Sociálne štúdie*.

— Sedem tridsaťminútových častí dokumentárnej série je vyskladaných zo (starších) verejných vystúpení Fran, doplnených filmovými klipmi, hudobnými vystúpeniami či obrázkami, a z nových, osobných rozhovorov so Scorsesem. Nekonečný prúd slov a myšlienok Scorsese zjednocuje jemnými jazzovými linkami v pozadí, ktoré zas odkazujú na filmy Woodyho Allena. Každá epizóda prináša inú tému. V prvej časti *Predstierajme, že je to v poriadku* sa Fran v múzeu Queens prechádza po veľkorozmernej makete New Yorku s modrými návlekmami na topánkach. Ako Gulliver v krajine liliputánov. Scorsese ju mimo obrazu varuje, aby si dávala pozor na mosty cez East River. Čistá krása, jeden odkaz za druhým... Druhá časť s názvom *Kultúrne záležitosti* sa venuje umeniu alebo skôr frustrácii z umenia. Začína sa spomienkou na rozhodnutie Najvyššieho súdu z roku 2018, ktorý sa postavil na stranu kresťanského cukrára za to, že v mene umeleckého vyjadrenia odmietol pripraviť svadobnú tortu pre homosexuálny pár. „Mám pre vás novinku, pán cukrár,“ hovorí Lebowitz. „Ak to môžete jesť, tak to umenie nie je.“ Lebowitz nešetří nikoho. Aj o sebe hovorí, že je na seba prísna. Je to podobné, ako keď sa spýtate: „Prečo židia nemôžu jesť slaninu?“ Fran odpovie: „Pretože veľmi dobre chutí.“ Jej vycibrený sarkazmus a ostrovtip sú tým najlepším newyorským bedekrom.

— Lebowitz so Scorsesem nás sprevádzajú mestom, ktoré milujú. Popritom spomínajú na staré časy, hovoria o nezvratných premenách New Yorku, porovnávajú občianske práva minulosti s dnešnými, ale najčastejšie sa venujú osobným momentkám zo svojich životov. Všetko s nadhľadom a hyperbolou. Dokument, ktorý stihli dotočiť ešte predtým, než sa filmová výroba pre pandémiu covidu-19 musela prerušiť na neurčito, sa práve v dnešných lockdownových časoch stáva mimoriadne príjemným pohladením nielen cestovateľských duší. ◀

— text: Jaroslav Hocheľ / filmový publicista —
 foto: archív SFÚ, archív SFÚ/Milan Kordoš, archív autoriek knihy —

Bez predsudkov o filmoch, ktoré kopírujú dejiny

Obdobie vojnového slovenského štátu dodnes zaujíma i rozdeľuje historikov. Na toto obdobie a udalosti a javy s ním spojené – kolaboráciu, dianie na fronte, Povstanie, oslobodenie – sa viaže mnoho dokumentárnych i hraných filmov, natočených do roku 1989 i po ňom. Na ich analýzu a sumarizáciu zistených skutočností sa podujali filmové historičky Eva Filová a Eva Vženteková a výsledkom ich práce je kniha **Slovenský štát vo filme. Dokumentárna a hraná tvorba po roku 1945**, ktorá vyšla na sklonku minulého roka. S autorkami sme sa o nej porozprávali.

Ako sa sformoval váš záujem o filmy vzťahujúce sa na obdobie slovenského štátu?

Eva Filová: U mňa sa to začalo ani nie tak záujmom o slovenský štát, ako o Slovenské národné povstanie v dokumentárnych filmoch. Súviselo to s ponukou zo Slovenského filmového ústavu, aby som sa zapojila do národného projektu Digitálna audiovizia v pozícii filmového historika – digitálneho kurátora. K výstupom patrili aj štúdiá, ktoré som publikovala v časopise *Kino-Ikon*. Už po prvých desiatkach videných snímok som si vytvorila pracovné kategórie, ktoré som naplňovala a bližšie špecifikovala: SNP vo vizuálnom umení, veľké dejiny, kľúčové osobnosti, oslavy, malé histórie – príbehy ľudí a krajiny. Na jar 2014 prišla výzva skoncipovať pre Filmotéku Kina Lumière cyklus archívnych krátkych filmov. Medzi prvými boli práve kolekcie k 1. a 8. máju a k výročiu SNP. Zhodou okolností sa v lete vynorilo viacero projektov k 70. výročiu SNP s novým, nezaťaženým pohľadom na tému hrdinstva a významu Povstania. Bola to taká povstalecká vlna proti rozpínajúcemu sa extrémizmu. Takže aktivity SFÚ, napríklad augustová prehliadka celovečerných hraných filmov s tematikou SNP spojených s krátkymi filmami, alebo rebríček najlepších dokumentov o SNP zostavený pre médiá presne zapadali do vtedajšej atmosféry.

Eva Vženteková: Môj záujem vyplynul z môjho predchádzajúceho zaujatia filmom Štefana Uhra *Organ* pri písaní knihy *Díptych Štefana Uhra Organ a Tri dcéry* (2013). Bolo mi blízke Uhrovo chápanie tohto obdobia aj to, ako ho vo filme stvárnil. Uher nakrútil spomedzi ostatných tvorcov najviac filmov o tomto období, až šesť, a všetky sú zaujímavé a podnetné. Zároveň som bola nemilo prekvapená neporozumením *Organa* zo strany filmových kritikov a historikov a napadlo mi, že sa to môže týkať aj ďalších filmov. Táto úvaha súvisela aj s vedomím neuspokojivého prehodnocovania diel minulosti, nielen filmových. To už bola výzva.

Aká bola genéza vašej knihy?

E. F.: Keď sa niečomu intenzívne venuješ, začne sa to kopíť a ty rozmýšľaš, čo s tým ďalej. Za dva-tri roky som publikovala niekoľko štúdií i kratších textov. Vnímala som, že ide o tému, ktorá má potenciál, ale nevidela som to na samostatnú knihu. Veď koho by dnes zaujímali dokumentárne, zväčša ideologizované filmy spred roku 1989? A k tomu o SNP, ktoré bolo spolu s víťazstvom nad fašizmom povinnou témou →

– po Nežnej revolúcii po týchto témach ani pes neštekol. Narazila som však na Evine štúdie o hraných filmoch reflektujúcich vojnové obdobie, v ktorých detailne sledovala motívy a významy bez predsudkov, či ide o dobré, alebo zlé filmy, schopných, alebo neschopných režisérov. Oslovila som Evu s nápadom spojiť naše výskumy, čím sa spustil komunikatívno-tvorivý proces medzi „hranou“ a „dokumentárnou“ Evkou, ako si nás pekne nazval.

E. V.: Aj ja som čiastkové výstupy výskumu publikovala v časopisoch, ale od začiatku som plánovala vydať ucelený text knižne. Keď sa mi neskôr ozvala Evka Filová s ponukou spojiť môj záujem o hrané filmy z toho obdobia s jej záujmom o analogické dokumenty, nebol problém súhlasiť. Už predtým som čítala v *Kino-Ikone* jej štúdiu o povstaleckých opusoch a páčila sa mi. Postupne som stále viac videla, aký dobrý nápad bol spojiť naše úsilia. Od začiatku sme považovali za potrebné, aby naše texty na pomedzí filmu a histórie riadne „prelustrovali“ aj odborník na dejiny a tejto úlohy sa dôsledne ujal historik Marek Syrný. Z filmologického hľadiska naše texty kladne posúdil filmový teoretik Martin Ciel.

„Je smutné, ako sa v našej reflexii filmu celé desaťročia mechanicky spájali politické aktivity a postoje tvorcov s ich dielami, následkom čoho ostali aj zaujímavé a hodnotné diela za bránami nášho záujmu.“

Nakoľko ste sa pri tejto práci museli vnoriť aj do histórie samotného slovenského štátu? Našli ste vyhovujúcu literatúru?

E. V.: Aspoň čiastočné vniknutie do historického kontextu slovenského štátu som videla pre svoju prácu ako prioritné. Prečítala som viacero odborných kníh a mnoho článkov o tomto období, ale nie tie extrémisticky orientované. Spolu s čítaním analogickej románovej tvorby som sa snažila vybudovať si vlastný pomyselný, čo najplastickejší obraz tej doby a potom ho porovnávať s jeho filmovými „podobizňami“. Taká podomácky vytvorená metodológia, nie?

E. F.: Oficiálna historiografia i dejepisné učivo boli pred rokom 1989, mierne povedané, deravé. Oprašovať komunistické výklady SNP s vedúcou úlohou komunistickej strany by nemalo zmysel, veď toho boli plné filmy aj spravodajské žurnály. No hlbkové vnáranie sa do histórie by som prenechala historikom a politológom. Samozrejme, na pochopenie dobových filmov je relevantné poznať dobové myslenie a spoločensko-politické nastavenie prostredníctvom literatúry, článkov, archívnych písomností. Z historikov staršej generácie

ma zaujali práce Ľubomíra Liptáka a Ivana Kamenca, ich odstup a kritickosť. Celkom nový prístup k histórii nájdeme v množstve kvalitných publikácií z pera mladších historikov – či už ide o pohľad na sféru každodennosti, hospodárstvo, vojnové škody a povojnovú obnovu, represie a transporty, alebo vzdor proti režimu. Keď dostaneš od priateľov na narodeniny životopisy Tisa, Macha a Machove denníky z väzenia, už sa nedá cúvnuť. Na uvažovanie nad našou realitou bola pre mňa inšpiratívna aj zahraničná literatúra – orálnohistorické knihy Svetlany Alexijevič alebo vyrovnávanie sa s nacistickou minulosťou v podaní Ludinovej vnučky Alexandry Senfft. U nás sme k takejto intímnej sebareflexii ešte nedozreli, ľudácki dediči a pohrobkovia mlčia. Ťažko odhadnúť, či ide o bolestné, alebo spokojné mlčanie.

Mali ste sa o čo oprieť, pokiaľ išlo o filmologickú literatúru na danú tému?

E. V.: Čítala som články Petry Hanákovéj, knihu Martina Ciela *Film a politika*, občas som svoje závery konfrontovala s *Dejinami slovenskej kinematografie* Václava Maceka a Jeleny Paštékovej. Môj prístup a záber

je nateraz v slovenskej filmologickej literatúre pomerne špecifický.

E. F.: Zaujímajú ma témy, ktoré doteraz neboli systematizované a existujú k nim len čiastkové výstupy, štúdie a recenzie. Do mechanizmov propagandy som sa nepúšťala, tie spracoval Richard Taylor v obsiahlej *Filmovej propagande sovietskeho Ruska a nacistického Nemecka* a už spomínaný Martin Ciel. Užitočným zdrojom boli pre mňa aj osobné svedectvá filmových pracovníkov zo školského projektu FTF VŠMU Oral history a dejiny písané z osobnej perspektívy, ako *Neviditeľné dejiny dokumentaristov* Rudolfa Urca.

Áké množstvo filmov bolo predmetom vášho výskumu? Zaoberali ste sa aj televíznymi filmami a seriálmi, napríklad *Povstaleckou históriou*?

E. F.: Určiť presný počet dokumentárnych filmov s danou tematikou je problematické. Napočítala som ich približne 120, ale zrejme nejde o konečné číslo. Mnohé filmy vrátane strihových zaberajú širšie historické obdobie či ďalšie prelomové udalosti, ako históriu robotníckeho hnutia, vznik a pôsobenie komunistickej

strany, povojnovú obnovu, históriu obcí a miest atď. Aj navonok nepríznakové témy, ako pioniersky tábor alebo portrét umelca, môžu obsahovať spomienku na miestnu tragédiu či vojnovú skúsenosť. V takom prípade treba zhodnotiť, ktorý aspekt prevažuje. Presnú štatistiku komplikuje aj to, že časť filmov bola vyrobená pre televíziu a nenachádzajú sa v archíve SFÚ. Zapojenie televíznej produkcie by znamenalo ďalší výskum a násobný nárast skúmaných filmov a publicistických relácií. O niekoľkých televíznych a spravodajských filmoch sa však v texte zmiňujem.

————— **E. V.:** Doteraz bolo u nás nakrútených 47 celovečerných filmov pre kiná, ktorých dej sa odohráva výlučne alebo čiastočne v časoch slovenského štátu. Do svojho záberu som pridala aj snímku *Sýkorka*, ktorej dej sa síce odohráva od jari do jesene 1938, teda tesne pred vyhlásením autonómie Slovenska, ale ktorá veľmi dobre predznamenáva nasledujúce pomery. Televízne filmy a seriály spomínam v texte len okrajovo, vrátane *Povstaleckej histórie*, no jej istou analógiou je opulentná *Poéma o svedomí*. Už len spracovanie toľkých filmov vydalo mnoho strán textu; pripojením ďalších snímok by sa zväčšil odstup a strácali by sa detaily, čomu som sa chcela vyhnúť.

Akú metódu ste zvolili pri analýze takého množstva filmov?

————— **E. V.:** Zvolila som svoju osvedčenú metódu. Vyabstrahovala som charakteristické segmenty, ktoré rámcovali následné analýzy a komparácie predmetných filmov s cieľom odkryť ich obraz doby.

————— **E. F.:** Na rozdiel od Evy, ktorá filmy sieťuje na základe spoločných znakov, ja som sa vybrala historicko-analytickou cestou, sledujem filmovú reprezentáciu udalostí v dobovom kontexte, vo vzťahu k faktom, konštruovanú filmovými prostriedkami, s použitím archívnych materiálov, živých svedectiev alebo rekonštrukcie. Zaujímajú ma posuny aj návraty k osvedčeným postupom a na identické miesta, inovácia a repetícia použitého materiálu.

V úvode knihy naznačujete, že ste sa nezaoberali umeleckou kvalitou predmetných filmov ani pre vás nebola kritériom výberu. Ale predsa, ako na vás zapôsobili filmy spred roku 1989 pri ucelenom pohľade?

————— **E. V.:** Samozrejme, poetiku či metaforickosť, ktoré utvárajú umeleckosť diela, od filmového obrazu celkom neodtrhnete, ale môžete podchytiť dramaturgický a autorský myšlienkový pôdorys, ktorého je umelecký tvar, resp. výsledný obraz nástrojom. Toto sa dá abstrahovať a pokúsiť sa zhodnotiť obraz doby vo filmovej tvorbe. Tých „reprezentatívnych“, tvrdo propagandistických filmov nie je v hranej tvorbe zasa až tak veľa. Ide však možno aj o moju empatiu k tomu, akému diktátu doby museli filmy pred rokom 1989 čeliť.

Vychádzali ste aj z tézy, že „zobrazovanie minulosti je vždy zároveň výpoveďou o prítomnosti, ktorá historický obraz utvára“. O čom vypovedali „vaše“ filmy z tohto hľadiska?

————— **E. F.:** Odpoveď je jednoduchá. Každá doba disponuje istou množinou vedomostí a každý režim, hlavne autoritatívny, má tendenciu korigovať svoj obraz. Nemožno však tvrdiť, že všetky filmy nakrútené do roku 1989 klamú a účelovo manipulujú s faktmi. Nemálo dokumentaristov „starej gardy“ siahalo s odhodlaním a erudíciou po neľahkých látkach, pátralo po pravde, hoci ju nie vždy mohli naplno vysloviť. Ak sa vo filme o vzdušnom moste, ktorým sa na povstalecké územie dopravovala pomoc zo Sovietskeho zväzu, nespomenie spojenecká pomoc a americké lietadlá, neznamená to, že autorka filmu o nich nevedela. Naopak, v scenári túto zmienku nájdeme.

————— **E. V.:** Je zaujímavé, že nielen v „zlatých šesťdesiatych“, ale aj potom, v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch, prebiehala vo filmoch o tomto období dosť značná vnútorná, pozitívne pôsobiaca polemika.

Dá sa určiť nejaká periodizácia, vývoj uhla pohľadu tvorcov na tému vojny a SNP?

————— **E. F.:** Z hľadiska politického vývoja je periodizácia zrejme: po februári 1948 si komunisti privlastnili SNP, vygenerovali vlastných hrdinov a tých pravých zavreli do väzenia alebo popravili. Rehabilitácie v 60. rokoch vrátili do hry politických väzňov a spustila sa nová diskusia o Povstaní. Po „bratskej pomoci“ sa víťazom stal Husák a jeho *Svedectvo o SNP*. Nejde len o personálne rošády, ale aj o česko-slovensko-sovietske vzťahy, vplyv studenej vojny a medzinárodné vzťahy – to všetko a všetličo iné zohrávalo úlohu v tom, ako sa konštruoval obraz vojny a Povstania.

————— **E. V.:** Aj hrané filmy pomerne názorne kopírujú periodizáciu našich dejín: bielikovský pioniersky vklad, studené 50. roky a istý politický odmäk na konci dekády, nástup novej tematickej a obrazovej vitality v 60. rokoch, experimentátorská fáza konca 60. rokov, federalistické národno-stranícke obrodenie počas normalizácie, istý rozptyl požadovanej homogenity v osemdesiatych rokoch.

Našli sa medzi filmami také, ktoré boli pre vás prekvapením?

————— **E. V.:** Každý film, ktorý som videla už predtým, som pozerala v podstate ako nový – s väčšími skúsenosťami a znalosťami, než som mala predtým. V mnohých filmoch som uvidela dostatok poznania domácej histórie a spomínaný tieňový zápas o istú polemiku s oficiálnou, dogmatickou líniou. Najväčším prekvapením boli pre mňa *Naši pred bránami* Ľudovíta Filana, skvelá, intelektuálne veľmi zdatná (čo sa začína už inverzným hannibalovským odkazom v názve) a popritom historická satira, jeden z najťažších žánrov. Pritom v *Dejinách slovenskej kinematografie* je ten film odbavený jednou výsmešnou vetou. To sa týka aj dvoch filmov Jozefa Režucha o Ľudovítovi Kukorellim, ktoré som išla pozerat prvýkrát obrnená proti fušerstvu a trápnosti, ktoré sa v kinematografii s Režuchovým menom spájajú, čo spomínané dejiny kanonizovali. Pozitívne prekvapenie bolo o to väčšie. Je naozaj smutné, ako sa v našej reflexii filmu

celé desaťročia mechanicky spájali politické aktivity a postoje tvorcov s ich dielami, následkom čoho ostali aj zaujímavé a hodnotné diela za bránami nášho záujmu, napríklad aj snímky *V hodine dvanástej* a *Sýkorka*. Ale je, samozrejme, veľa diel, pri ktorých sa s ich hodnotením zhodnem. Spolu s nimi mi je ľúto napríklad Uhrovho skvelého filmu *Zlaté časy*, ktorý takisto zapadol prachom.

————— **E. F.:** Ku každému filmu sa snažím pristupovať bez predpojatosti a očakávania. Keď idem do kina, nečítam si predtým recenzie filmu. Z tohto hľadiska bol pre mňa prekvapením každý dokument, ktorý som dovtedy nevidela. Fascinujúci je znovu a znovu skladať obraz Povstania s použitím tých istých archívnych materiálov, prikláňanie sa k tej či onej strane, tónovanie obrazu a rôzne vizuálne exhibície, ktoré dávali starému príbehu nový šat. Je škoda, že takáto tematická kolekcia doteraz nevyšla na DVD; myslím si, že mnohé filmy by obstáli aj po rokoch. Veľa filmov však pôsobí kuriózne, až tragicko-smiešne.

Zaoberali ste sa každá iným filmovým rodom. Konzultovali a pripomienkovali ste si navzájom svoje texty?

————— **E. V.:** Áno, mali sme viacero dlhých debát už pri podkladových poznámkach a potom množstvo vlákien mailovej komunikácie.

————— **E. F.:** K našej spolupráci patrilo vzájomné čítanie textov a ich pripomienkovanie, z ktorého pre mňa vyplynulo predĺženie časovej osi skúmaných filmov až do súčasnosti. Našu spoluprácu by som prirovnala ku koalícii – nemusíme sa vo všetkom zhodnúť, ale dokážeme sa dohodnúť.

Aká časť skúmaných filmov podľa vás prežila skúšku časom a odporúčali by ste divákovi pozrieť si ich aj dnes?

————— **E. V.:** Z krutého pohľadu dneška ich filmárskou príťažlivosťou prežilo len niekoľko. Problémom týchto historických filmov nie je len rôzna miera ich ideologickej zaťaženia – ktorá navyše nie je v niektorých prípadoch dodnes dostatočne reflektovaná, napríklad v inak filmársky výbornej *Piesni o sivom holubovi* či *Polnočnej omši* –, ale aj to, že si ich ľudia s výnimkou Bielikových filmov divácky „neprivlastnili“, neprihľuli k ich príbehom, postavám, prostrediam. Myslím si však, že staré filmy, až na niekoľko výnimočných diel, už navždy zostanú archívnymi opusmi.

————— **E. F.:** Tieto filmy sú súčasťou nášho kultúrneho dedičstva. Dobré aj zlé. Ak chceme poznať vlastnú históriu, treba ísť na výstavu, ktorá mapuje obdobie socialistického realizmu, a treba mať možnosť vidieť aj takéto filmy. Otázne je, či ich donekonečna nekriticky reprízovať na televíznych obrazovkách, alebo zostaviť ako učivo pre školy v zmysle, ako sa krivila a naprávala história.

Vo filmoch vystupujú postavy či protagonisti slovenskej, českej, ruskej, nemeckej a iných národností. V závere knihy venujete osobitnú poznámku jazykovej stránke týchto filmov. Čo váš výskum ukázal z tohto pohľadu?

————— **E. V.:** Postavy Rusov a Slovákov vo filmoch

väčšinou komunikujú medzi sebou vo svojej reči bez akýchkoľvek problémov porozumenia jeden druhému. To by chcelo ďalší výskum, ktorý by ukázal, či išlo viac o ideologický obraz slovansko-komunistického bratstva, alebo o problém s dodatočným titulkovaním domácich filmov.

————— **E. F.:** V jednej kapitole sa venujem aspektu internacionalizmu v dokumentárnych filmoch, tomu, ako sa posilňovali povinné družobné vzťahy a len postupne sa dostávali do obrazu ďalšie národnosti. Mimočodom, jazyk vyvolal aj otázku pri jazykovej redakcii, či písať „slovenský štát“ s veľkým, alebo s malým začiatočným písmenom. Napokon sa ukázalo, že „maličká ríša“ si zaslúži malé písmenko.

Na obálke knihy je použitá výrečná fotografia z filmu Jiřího Krejčíka *Polnočná omša*. Prečo padla voľba práve na ňu?

————— **E. F.:** Pracovali sme s viacerými variantmi obálky. V oddelení dokumentácie SFÚ sa nachádza veľa výborných a málo známych fotografií, takže sa dalo vyhnúť notoricky známym scénam. Hľadali sme modelovú situáciu, ktorá by výstižne charakterizovala tému, napätie medzi postavami alebo vnútri malej komunity, ideálne rodinnej bunky. Preto sme hneď siahli po filmoch ako *V hodine dvanástej* a *Polnočná omša*. Peter Karvaš vytvoril v *Polnočnej omši* modelovú situáciu v duchu myšlienky, že v každej rodine sa nachádza aj partizán, aj gardista, aj hrdina, aj slaboch, kolaborant či arizátor, a keďže ide o vizuálne a herecky kvalitný film s množstvom zachovaných fotografií, padla voľba na snímku práve z neho.

————— **E. V.:** Fotografia Margity Skoumalovej je výborná, vyniká hĺbkou záberu. V popredí je postava ženy (čo je asi trochu aj ženská identifikácia nás ako autoriek knihy) pred protektorskou postavou Nemca. Ozdobený vianočný stromček vpredu a kríž na stene vzadu symbolicky prepájajú kresťanský aspekt dobovej štátnosti – narodenie a popravu kresťanského Boha. ◀

Judy

(Magic Box)

Kto bola Judy Garland? Filmová hviezda, talentovaná umelkyňa alebo obeť hollywoodskej továrne na sny? Od detstva rada hrala a spievala. Spolu s matkou od malička viedla život kočovnej umelkyne. V roku 1935 si jej talent všimol aj šéf štúdia MGM Louis B. Mayer a osud malej Judy bol spečatený. A práve v tom momente sa začína film *Judy*, aby hneď po tituloch preskočil na poslednú etapu života niekdajšieho miláčika Ameriky. Britský režisér Rupert Goold sústredil pozornosť na londýnsku sériu beznádejne vypredaných koncertov Judy Garland. Neboli však oslobodzujúcou exhibíciou skúsennej umelkyne ako kedysi. Judy je unavená zo vzťahov nenaplnených láskou, z divokého pracovného tempa, v ktorom plnila prania filmových mogulov, a zo zhoršujúcej sa závislosti od liekov a alkoholu. Pohnutý život celebrity bol, samozrejme, aj vďaka príležitosti pre „životný“ herecký výkon. Príležitosť využila Renée Zellweger a premenila ju na Oscara za hlavnú ženskú rolu. Ani tento tromf distribútora nemotivoval, aby obohatil tuzemské DVD aspoň o nejaké bonusy. Film sa na disku nachádza v štandardnej výbave, zahŕňajúcej originálne znenie, český dabing a titulky.

Tenet

(Magic Box)

Kvantová mechanika čoraz viac relativizuje naše vnímanie času a priestoru. Skúma častice, ktoré opúšťajú náš konzervatívny trojdimenzionálny vesmír, a prichádza s teóriami, ktoré sa pokúšajú vysvetľovať javy považované doteraz za nadprirodzené. Za kvantového experimentátora na poli súčasnej kinematografie možno s trochou nadsádzky označiť britského režiséra Christophera Nolana. V debute *Sledovanie* skonštruoval domyselnú drámu z navzájom zdanlivo nesúvisiacich línií, v *Memento* začal príbeh rozprávať od konca. Diskontinuite narácie prispôsobuje aj výrazové prostriedky. *Tenet* v línii rozbíjania časového kinematografického kontinua plynulo pokračuje. Pomerne schematický pôdorys akčného špionážneho trileru ozvláštnil Nolan prvkami, ktoré by sa dali označiť za – v súčasnosti – revolučné. Len minimálne v nich využil počítačové digitálne efekty a väčšinu reverznej akcie zabezpečil tradičnými trikovými technikami. Tvorca ostrielaný v akčnom žánri napr. aj pomerne netradične poňatými batmanovskými spektaklami ponúkol divákovi 21. storočia svoju antiromantickú verziu *Casablanky*. Na disku je film vo variabilnom obrazovom formáte (2,20 : 1 a 1,78 : 1) a so štandardnou technickou výbavou (české titulky a dabing). Bez bonusov.

1917

(Magic Box)

Kvalitný vojnový historický príbeh akosi automaticky počíta s precíznou produkciou a remeselne zvládnutou výpravou. Diváci, rokmi rozmazaní stovkami vojnových filmov, oprávnene očakávajú, že silné emócie, vyvolané prirodzenou dramatickosťou samotnej „výbušnosti“ doby, budú na plátne sprevádzané adekvátnymi naturalistickými odrazmi reality. Ani Sam Mendes neponechal splnenie týchto očakávaní na náhodu a svoj vojnový opus poistil v každej jeho zložke. Z príbehu dvoch britských vojakov, ktorí plnia dôležitú misiu priamo na frontovej línii prvej svetovej vojny, útočí na diváka okrem napätia aj nefalšovaná atmosféra Európy zasiahnutej globálnym konfliktom, špina a krv vojnových zákopov i dynamická kamera, snímajúca všetko v až drasticky príťažlivých záberoch. A aj napriek mierne patetickému finále dokázal Mendes jednotlivými sekvenciami plasticky priblížiť nezmyselnosť vojny ako takej. Kamera Rogera Deakinsa aj vizuálne efekty boli právom odmenené Oscarmi za rok 2020. Aj toto DVD prichádza k filmovým fanúšikom so strohou výbavou: anamorfný obraz a pôvodné znenie dopĺňajú iba české titulky a dabing.

— Jaroslav Procházka —

Jiří Voráč: Vojtěch Jasný. Filmový básník v exilu

(Host, Brno, 2020, viaz., 600 strán)

Cestu etablovaného filmára, ktorý musí v exile začínat akoby odznova, adaptovať sa na nové pravidlá a nájsť kompromis medzi umením a zákazkou, mapuje kniha *Vojtěch Jasný. Filmový básník v exilu*. Vďaka archívu režiséra a výskumu v zahraničí pracuje autor s málo známymi materiálmi a snaží sa o „problematizáciu legendy“ a priblíženie Jasného života a diela, ktoré sa v exile tematicky i formálne rozširovalo. Filmový historik Jiří Voráč sa českým exilovým filmárom venuje dlhodobo. Po knihe *Český film v exilu* (2004) a monografii Ivana Passera (2008) prišla Jasného monografia, ktorá vznikala v rôznej intenzite takmer 20 rokov. Voráč čerpal z osobných rozhovorov s režisérom, ale preskúmal aj zhruba 50-tisíc strán dokumentov vrátane osobných a pracovných denníkov, ktoré si Jasný viedol od 60. rokov a poskytol ich autorovi. Takisto ako rukopis svojich pamätí. Ich úsek venovaný exilu tvorí gro druhej časti knihy. Nechýbajú archívne dokumenty, fotografie, filmografia. Mozaiku dotvára pohľad režisérovej manželky a Jasného vysnívajú, ale nereálny scenár *Komínček a korouhvičky*.

— mak —

čo robia

Jakub Viktorín

[producent]

Napriek náročnej situácii spojenej s pandemiou covidu-19, ktorá zásadne zasiahla kultúru, filmárov nevynímajúc, sa snažíme pokračovať v práci. Premiéra a distribúcia nášho krátko animovaného filmu *Cez palubu!* sa zatiaľ presunula do online priestoru. V rámci nutprodukcie momentálne pripravujeme nakrúcanie celovečerného debutu Michala Blaška *Obeť*, ktoré by sa malo začať v polovici februára. Zároveň začíname predprodukciiu aj ďalšieho debutu – tentoraz českej režisérky Zuzany Kirchnerovej – *Karavan*, s ktorým sme na konci roka absolvovali Torino Film Lab a získali sme ocenenie TFL Production Award.

Adam Hanuljak

[režisér a scenárista]

Po *Prípade Kalmus* som si dal prestávku od dokumentárneho filmu a začal som sa venovať réžii rozhlasových hier. Nesmierne ma to baví, ale prišli nové podnety a nápady, a tak sa tento rok chystáme rozbehnúť aj dva filmové projekty. Plánujeme štvrté pokračovanie časozberného cyklu *O mladých rodičoch*. Pätnásť rokov od prvého nakrúcania je to výzva aj záväzok. Z detí, vtedajších batoliat, sú dnes tínedžeri a mňa zaujíma ich názor na rodiny, v ktorých vyrastajú. Druhým projektom je filmová mozaika o Divadle z Pasáže, ktoré v tomto štáte prežilo 25 rokov. K tomu nie je čo dodať, iba zistiť, ako je to možné.

Anna Fifiková

[scenáristka]

Môj autorský vesmír má už niekoľko mesiacov pandemickú inventúru: všetko sa spomalilo a na všetko je zrazu dosť času. A to písaniu veľmi prospieva. Teraz som viac ako inokedy vďačná, že mám profesiu, pre ktorú je prirodzený home office. Vážim si, že môžem byť aj naďalej súčasťou televízneho projektu *Oteckovia* a držím palce producentom, ktorí sa v týchto neistých časoch sústredili na development. Ak náš development vyjde, bude z toho večerníček.

— text: Matúš Kvasnička — foto: archív SFÚ/Zuzana Jojártová, archív SFÚ/Ján Magdolen —

S bábkami prišli pohnúť talentovaní „amatéri“

V novej rubrike **Film.sk** vám budeme postupne predstavovať kinematografické diela z Národného filmového archívu SFÚ, ktoré prešli procesom digitalizácie, sú dostupné vo formáte DCP (Digital Cinema Package), a teda ich možno premietiť aj v digitálnych kinách. Pokračujeme dvojicou krátkych bábkových filmov **Letí, letí... tanier letí (1988) Františka Jurišiča** a **Jožinkovo vesmírne dobrodružstvo (1990) Vladimíra Pikalíka**.

Okrem lietajúcich tanierov spája týchto tvorcov to, že sú priekopníkmi bábkovej animácie, ktorí svoju amatérsku vášeň posunuli na profesionálnu úroveň.

Bábkový film môže byť nezázivný a nudný. Pod podobnú divácku skúsenosť z bábkovej rozprávky vysielať v televízii, v ktorej bola jedna bábka ako druhá, chýbal jej humor, akcia aj „drajv“, sa mohlo podpísať to, že bábkovému filmu na Slovensku dlho chýbalo zázemie a ešte o čosi dlhšie animátori. V 70. rokoch preto začali profesionálni filmári „lovit“ aj v radoch amatérov. V porotách amatérskych súťaží pôsobil aj dramaturg a režisér Rudolf Urc. „Ako porotca pôsobil skôr ako „špión“, aby vyhládaval talenty pre profesionálny film. Dnes môžem povedať, že to robil dobre,“ píše Vladimír Pikalík v publikácii *Z histórie amatérskych filmov na Slovensku*. Sám Pikalík, o ktorom bude reč neskôr, je príkladom podobného lovenia talentov. Ako ďalší z dôkazov Urcovho úspešného lanárenia amatérov k profesionálom menuje okrem iných aj Františka Jurišiča.

Letí, letí... tanier letí

Bol to práve Jurišič, kto priniesol do slovenskej animovanej tvorby dovtedy nepoužívané technológie a nové materiály, ako keramika, hlina či plastelína, sumarizuje v textoch o Jurišičovi Rudolf Urc. Pripomína, že filmovú prácu s plastelínou doviedol na Slovensku k dokonalosti práve Jurišič. Príkladom sú jeho filmy *Ki-ki-ri-kí* (1985) či súbor akýchsi spotov ovplyvnených aktuálnym dianím v roku 1989 *Objekty* (1990), ktoré sú tak dokonca dokumentom o svojej dobe.

Prvé pokusy o bábkový film na Slovensku datuje kniha *Slovenský animovaný film* do konca 50. rokov, ďalšie do začiatku 70. rokov. Až koncom 70. rokov sa podarilo nielen vytvoriť na takýto druh filmov technické predpoklady, ale aj postupne pritiahnúť spomínaných animátorov, ktorých nedostatok pociťovali v 70. rokoch aj v Česku.

František Jurišič vyštudoval architektúru, no už počas štúdiá sa venoval nakrúcaniu amatérskych snímok. Film *Plynová lampa* (1965), ktorý nakrútil spolu s Gejzom Kendym, ocenili v Mariánskych Láznach. Súťažné snímky tam s amatérmi rozoberali filmoví profesionáli. Kládli im otázku, prečo študujú architektúru. „Laco Adamík bol jediný z nás, kto mal odvahu zabaliť architektúru a odísť na Kolibu asistovať Štefanovi Uhrovi. Neskôr ho prijali na FAMU,“ povedal Jurišič pred rokmi v rozhovore pre *Pravdu*. Po skončení školy pracoval v Slovenskom ústave pamiatkovej starostlivosti, až neskôr, v polovici 70. rokov, ho „zlanáril“ do krátkého filmu, aby sa venoval svojmu hobby profesionálne. Zhruba v tom období začala televízia každodenné vysielať večerníčkov, a tak animátori často pripravovali seriály pre tento formát. K najznámejším Jurišičovým seriálom patria *Bol raz jeden tato* (1981) a *Najmenší hrdinovia* (1985).

Nakrúcal však aj samostatné filmy na Kolibe. K takým patrí aj *Letí, letí... tanier letí* (1988). Vtipná, hravá, pútavá, pestrofarebná a dynamická snímka je presným protikladom mdlých bábkových rozprávok spomínaných

v úvode textu. Navyše ani dnes, po vyše tridsiatich rokoch od svojho vzniku, nepôsobí v nijakom aspekte zastarano, nedomodne či ťažkopádne.

Podľa Rudolfa Urca patrí tento film nielen k dôležitým Jurišičovým dielam, ale aj do zlatého fondu slovenskej animácie. Najmä svojou priebojnosťou. „Autori objavili spôsob, ako prekonať stereotypy pri inscenácii látky o mimozemšťanoch. Dôsledne pritom dodržiavajú detský aspekt – fantáziu, hravosť, humor. Nápadito je navodené otúkavanie, spoznávanie sa oboch skupín i vtipná zámena pozemskej žaby a mimozemšťanov, ktorí sú jej veľmi podobní,“ napísal Urc v časopise *Homo Felix*. Jurišič (s okruhom spolupracovníkov) sa podľa neho zaradil medzi popredných československých autorov bábkovej animácie aj precízne spracovanými náročnými trikmi. Nástup Jurišiča, ktorý často spolupracoval napríklad s Kolomanom Leššom, bol nielen presvedčivý, ale najmä priniesol nový názor na bábkovú tvorbu. K rozširovaniu tvorivých obzorov animátorov prispel začiatkom 80. rokov aj štvorsemesťročný kurz, v ktorom Slovenský filmový ústav v spolupráci so skupinou animovaného filmu umožnil projekcie kľúčových animovaných diel zo sveta.

Jožinkovo vesmírne dobrodružstvo

Skúsenosť s mimozemšťanmi majú nielen deti z Jurišičovho filmu, ale aj Jožinko. Postavička populárneho výmyselníka sa prvýkrát objavila v humoristickom časopise *Roháč* v roku 1965 a komiksy s Jožinkom tu vychádzali až do konca 80. rokov. S autorom Jožinka Jozefom

Schekom v 80. rokoch spolupracoval aj animátor a režisér Vladimír Pikalík, ktorý mu vdýchol život v niekoľkých filmoch.

Pikalík bol najskôr takisto iba filmový nadšenec a amatér, ktorý si kúpil od kamaráta staršiu kameru. Od dokumentárnych filmov prešiel postupne k animácii a onedlho sa dostal do hľadáča „lovcov talentov“. Okrem iného aj preto, že krúžok filmových amatérov v Považskej Bystrici, v ktorom pôsobil, organizoval celoslovenskú prehliadku amatérskych filmov. Možno aj vďaka tomu, že sa chceli blysnúť pred domácim publikom, sa Považská Bystrica stala v 70. rokoch liahňou talentov animovaného filmu. Jedným z nich bol napríklad Štefan Martauz, spoluautor námetu k Jurišičovmu *Letí... Hoci filmoví profesionáli mali o Pikalíka záujem, zmena profesie nebola v tom čase v niektorých prípadoch úplne jednoduchá. „Záviselo od toho, či zamestnávateľ bude súhlasiť s odchodom kvalifikovaného pracovníka zo strojárni, a rovnako s osobnými otázkami – pre Pikalíka znamenal nástup v Bratislave riziko – vo veku 50 rokov radikálna zmena životného štýlu, prostredia, možnosť rodinných problémov atď.“* píše v dejinách animovaného filmu Rudolf Urc. Pikalík však všetkých prekvapil, keď vybavil všetko potrebné a začal sa filmu venovať naplno.

Ako rok neodškriepiteľného zrodu bábkového filmu u nás uvádza Urc rok 1979, keď uzrel svetlo sveta *Strážca Sen*. Touto snímkou sa začala éra nakrúcania bábkových filmov na Kolibe. Réžiu, scenár a výtvarné návrhy mal na starosti Ivan Popovič, animáciu Vladimír Pikalík. Kvôli príbehu o tom, ako Sen, dobrý strážca, pomôže nájsť dievčatku bábiku, vykúpil vraj Pikalík „všetky varešky“ v Považskej Bystrici. Vyrábali z nich figurky do filmu.

Začiatkom 80. rokov nakrútil Pikalík pár filmov, ktorých hrdinom bol drevený bruchatý panáčik zápasia-ci s technikou – pán Gongo a v roku 1981 prišiel na svet aj filmový Jožinko. V snímke *Ako Jožinko menil, až vymenil* (1980) príde strapatý bábkový hrdina na to, že nie všetko, čo sa blyští, je zlato a menej je niekedy viac. *Jožinkova rybačka* (1981) ukáže jeho zvláštne metódy, ktorými však prekonáva aj skúsenejších rybarov, vo filme *Ako sa Jožinko prestal báť* (1982) musí, ak chce získať späť stratenú loptu, prekonať spolu s kamarátmi strach a nemenej dobrodružný je aj *Jožinko v zoo* (1986).

Krátke snímky o Jožinkovi prichádzali do kín zväčša v kolekcii s ďalšími krátkymi filmami zo spriatelnených socialistických filmových štúdií, ich hrdinami boli najmä zvieratká. Do socialistických krajín sa Pikalíkove filmy potom aj úspešne predávali, Jožinkove dobrodružstvá však predali aj do Rakúska, Anglicka, Holandska, Írska, Iránu či Angoly. Aj dnes sa stáva, že na niektorom filmovom podujatí vo svete majú záujem premietiť práve *Jožinka*. Posledným filmom, ktorý s ním Pikalík nakrútil, je *Jožinkovo vesmírne dobrodružstvo* (1990), v ktorom sa z obyčajnej jazdy na kolotoči stane let do vesmíru. Po divokom stretnutí tretieho druhu očakávajú v Jožinkovom rodisku vzácnu návštevu na lietajúcom tanieri. Tú však zatieni samotný Jožinko v upravenej kuchynskej zbroji. Kým sa miestni spamätávajú, ľadoví mužičkovia, ktorí doručili dieťa z vesmíru naspäť k rodičom, sú fuč. ◀

Etela Farkašová

[spisovateľka a filozofka]

Nesledujem systematicky slovenskú (ani inú) kinematografiu, najmä v posledných rokoch som len príležitostnou návštevníčkou kín, zato z každého úspechu nášho filmu sa teším tak ako z úspechov celej našej kultúry. Pokúsím sa stručne a z pozície laickej, navyše nevelmi spoľahlivou pamäťou obdarenej diváčky odpovedať na otázku, ktoré zo slovenských, resp. česko-slovenských filmov patria k mojim obľúbeným.

Ako na prvý si spomínam na **Slnko v sieti** Štefana Uhra zo začiatku 60. rokov, mala som vtedy pocit, že sa zrodil moderný slovenský film, ktorý dokáže zaujať rozprávaním o každodennosti mladej generácie. V 60. rokoch ešte ostanem, konkrétne pri Kadárovom a Klovom filme **Obchod na korze** s jedinečným Jozefom Kronerom... Z ďalšej dekády by som uviedla Hanákovu **Ružové sny**, ktoré zachovávajú podmanivú poetiku Dušana Duška, a ak sa posuniem do 80. rokov, nemôžem zabudnúť na Jakubiskovu (a Jarošovu) **Tisícročnú včelu**, ktorá prináša metaforické videnie našej národnej histórie, minimálne jeden z možných pohľadov na ňu. Novou optikou ma v 90. rokoch oslovila **Záhrada** Martina Šulíka (s pôsobivou hudbou Vladimíra Godára), film, ktorý asi nikdy nezostarne, podobne ako iný režisérovi film **Všetko čo mám rád**. Spomedzi filmov z tohto storočia spomeniem aspoň **Rukojemníka** Juraja Nvotu (je silný ako predloha Petra Pišťanka) a film **Piata lod'** Ivety Grófovej (myslím, že rovnako úspešný ako román Moniky Kompaníkovej). Všetky vymenované a mnohé naše ďalšie tituly vzbudzujú vieru v dobrú budúcnosť slovenského filmu a tú mu aj žičím. ◀

zásadné filmy

— foto: archív Jozefa Paštéku —

Jozef Paštéka [scenárista a režisér]

— V miestnom kine v Čadci premietali raz do týždňa snímky filmového klubu. Mal som asi štrnásť rokov, keď som tam videl nemý film *Utrpenie Panny Orleánskej* Carla Theodora Dreyera. Všetci diváci postupne odišli a ja som ostal sám v tichu kinosály, prikovaný do sedadla nádherou a bolesťou Marie Falconetti. V tej chvíli som sa, myslím, rozhodol, že budem filmárom.

— Pendantom k tragike boli americké burlesky s milovanými smoliarmi a ich absurdnou komikou. Najbližší mi boli melancholickí klauni Harry Langdon, zvaný Baby Face, alebo Buster Keaton alias Frigo. Mark Twain sa nemýlil, keď napísal, že skutočný humor nepramení z veselosti, ale z trápenia.

— „Tak ma dajte do kina, aby to bolo smiešno. Keď je to smiešno, to zaujíma človeka,“ hovorí Adam Kura v *Obrazoch starého sveta*. Ten film Dušana Hanáka je podstatný nielen pre slovenskú, ale aj pre svetovú kinematografiu. Siahla až na dreň ľudského údela – zdanlivo ľahkým, jednoduchým spôsobom. A my sa pri ňom zastavíme a obzrieme sa, aký život vlastne vedieme.

— Dlhé obdobie vládla svetu štvorica Fellini, Antonioni, Bergman a Godard, všetci sme čakali na ich ďalšie dielo. Jean-Luc Godard ma očaril individuálnou revoltou a prevratnou filmovou rečou („kamera pero“). Na jeho film *Na konci s dychom* som vtedy napísal nadšenú recenziu.

— Bergmana som si vážil, Felliniho som miloval. Film *8½* hypnoticky rezonoval s mojím životným pocitom. Inšpirácia veľkého Federica pramenila zo záznamov vlastných snov. Bol vyznávačom môjho obľúbeného Carla Junga.

— Quentin Tarantino ma oslovil virtuóznym zaobchádzaním s dejovými líniami a časom; v *Pulp Fiction* aj vo svojej poslednej snímke *Vtedy v Hollywoode*. Som divák, ktorý sa v kine stále dáva dojať a prevapovať.

— Z „Orientu“, odhliadnuc od veľikána Kurosawu, ma zaujal najlakonickejší filmový rozprávač Kim Ki-duk. Jeho *Jar, leto, jeseň, zima... a jar* mi dodnes vyvoláva zimomriavky na tele. Je smutné, že nedávno odišiel. ◀

profil

— text: Jena Opoľdusová / publicistka —
— foto: Peter Procházka —

ĽUBA VELECKÁ-VANČOVÁ

„Vrátila som sa k fotografii,“ priznáva Ľuba Velecká-Vančová. Režisérka, scenáristka a pedagogička, ktorá načas vymenila pohyblivé obrázky za statické.

— „Pracujem teraz na kolekcii fotografií našich filmárov. Slovenský filmový ústav prejavil o ňu záujem a ja som chcela, aby ostali v pamäti,“ vysvetľuje jubilantka. Ako pomocná režisérka a fotografka pôsobila pri nakrúcaní televízneho filmu *Tri gaštanové kone* (1966) Ivana Baladu, ako asistentka režiséra a fotografka na druhom „celovečeračku“ Juraja Jakubiska *Zbehovia a pútnici* (1968)...

— Michal Dočolomanský, Juraj Kukura, Igor Luther, Richard Krivda, Eduard Grečner, Emir Kusturica... „Portretovala som ľudí, s ktorými som si rozumela,“ pripomína Ľuba Velecká-Vančová. Zopár fotografií z filmovačiek predstavila už na výstave *Flashbacky – Sixties*, ktorú pred piatimi rokmi premiéroval Stredoeurópsky dom fotografie v Bratislave. „Nikto tie snímky nepozná, ale pritom patria do dejín našej fotografie,“ skonštatovala vtedy kurátorka výstavy a fotografka Judita Csáderová.

— „Už vtedy som bola veľká nadšenkyňa napríklad Antonioniho filmov alebo godardovskej poetiky, kde je vecnosť, krásno, obrázky sú čisté a nezababrané nezmyslami,“ spomína Ľuba Velecká-Vančová na obdobie 60. rokov.

— Na prvý pokus ju po maturite na pražskú FAMU neprijali „z kádrových dôvodov“, zvolila si teda fotografiu na Škole umeleckého priemyslu v Bratislave. To už mala za sebou prax v gottwaldovských ateliéroch u Hermíny Týrlovej i Karla Zemana, ktorý práve nakrúcal *Vynález zrkázy*. Druhý pokus vyšiel, filmovú a televíznu réžiu na FAMU absolvovala v roku 1976 po viacerých slovenských režiséroch ako prvá žena zo Slovenska.

— Ponuka Laterny magiky bola lákavá, ale ona sa vrátila do Československej televízie Bratislava. Pre štipendium, ktoré dostala od inštitúcie na denné štúdium. Už nie ako strihačka, ale režisérka a scenáristka. Začínala dokumentmi, v ktorých nasvecovala tvorbu a osudy výrazných osobností slovenskej kultúry (Zdena Gruberová, Vincent Hložník, Olga Borodáčová, Ignác Bizmayer, Marína Kráľovičová a ďalší). Nasledovali dramatisácie literárnych predlôh *Listy Juliane* (1978), *Muž, ktorého srdce je na vysočine* (1980) či *Dávne roky* (1979). *Prstienky z kukučiny* (1989) na-

krútila ako televízny film. Podľa poviedok Viery Švenkovej si napísala scenár a prostredníctvom výtvarne ladených obrazov kameramana Jana Malířa vykreslila vnútorný svet troch žien túžiacich po láske, ktorých príbehy sa odohrávali v rozdielnom čase. Inšpirovaná osudom bratov Coenovcov, ktorí sa kvôli filmu zadlžili, no risk vyšiel, založila v čase, keď z Koliby aj STV vyhadzovali tvorivých pracovníkov, agentúru FACE. S filmom *Počítače & Anjeli* (1999) o reštaurovaní Stanettiho plastík poslucháčmi VŠVU sa dostala až na festival v Montreale. Záujem prejavila aj Česká televízia – s podmienkou, že vystrihne detskú modlitbičku. „Nič také neurobím,“ postavila si hlavu.

— Náhodou natrafila na znalca desiatok arabských jazykov. „Vtedy už svet terorizoval Islamský štát a život Milana Odrana poznamenali všetky peripetie druhej polovice 20. storočia. Tá kombinácia sa mi páčila,“ spomína Ľuba Velecká-Vančová. Príbeh zaujímavého muža vyrozprávala bez príkras a slovných ornamentov v dokumente *Tlmočník* (2006). Aj dnes cítiť v jej hlase pachuť trpkosti, keď sa rozhovorí o projekte *Flashbacky Tibora Borského*. Chcela vyrozprávať príbeh novej slovenskej kinematografie a modernej výtvarnej kultúry, ktorá v 60. rokoch pulzovala erupciou invencie. „Išla som po stopách chalanov, ktorí boli skoro všetci zo ŠUP-ky – Havettu, Jakubiska, Luthera... a potom odišli na FAMU,“ vysvetľuje. Leitmotívom mali byť fotografie Tibora Borského, ktorý vlastní bohatý archív zo ŠUP-ky aj z FAMU. Archivne poklady plánovala režisérka obohatiť výpoveďami samotných tvorcov. „Scenár som napísala po detailnom štúdiu a výpoveďach všetkých protagonistov,“ spomína. Projekt získal financie z Audiovizuálneho fondu, rozbehli sa prípravné práce, začalo sa nakrúcať... Po dvoch rokoch (2012 – 2013) však „veľký autorský dokument“ zamrzol na mýtvm bode.

— „Rada by som ešte niečo nakrútila. Najzaujímavejší by bol obraz mojej doby, všetkého, čo som tu zažila a pochopila. S rôznymi peripetiami a spúšťou zaujímavých ľudí,“ dodáva čerstvá osemdesiatnička. ◀

SVETozár ŠTÚR

Hudobný skladateľ a dirigent Svetozár Štúr hneď od začiatku svojej kariéry nestál iba za dirigentským pultom, ale venoval sa aj komponovaniu scénickej hudby pre divadlo i film. Často spolupracoval so Štefanom Uhrom, jeho hudba znie aj v snímkach Dušana Trančíka, Miloslava Luthera, Martina Hollého, Jána Piroha a mnohých ďalších režisérov. Vo februári oslávi 70. narodeniny.

„Na jednej návšteve som hral na klavíri rôzne ‚improvizačky‘ a bol tam aj režisér Dušan Trančík, ktorý sa ku mne postavil a povedal: ‚Toto presne potrebujem. Ten film sa volal Vítaz a odvtedy sa datuje moja spolupráca s režisérmi,“ povedal Štúr pred rokmi v rozhovore pre *Večerník* o svojej ceste k celovečernému filmu. V tejto historke sa rokmi vystriedalo zopár premenných, jej podstata však zostáva. Podobne ako k hranému filmu sa vraj Štúr dostal aj k prvej profesionálnej spolupráci so Slovenským národným divadlom, keď si ho počas improvizácie cez prestávku všimol profesor Budský, ktorý práve hľadal šikovného klaviristu do pripravovanej hry.

Na klavíri hral Štúr od detstva, dirigovanie, kompozíciu a hru na klavíri študoval na konzervatóriu a neskôr v štúdiu pokračoval na VŠMU, kde k jeho pedagógom patrili dirigent Ladislav Slovák či skladateľ Ján Cikker. „Chodievali sme sa učiť k nemu domov, pretože odmietal cestovať na VŠMU,“ spomínal Štúr pred niekoľkými rokmi na Cikkerera pre *Film.sk*. Študentom vraj vždy ponúkol koňak alebo škótsku whisky, ale nielen preto ho „brali“. „Ako študentom nám nevnucoval iba čosi prekonané, čo nám už nevoňalo. Ved' sám vo svojej hudbe experimentoval,“ hovoril Štúr, ktorý už počas štúdií v 70. rokoch dirigoval v Lúčnici a v roku 1976 sa stal umeleckým vedúcim jej orchestra. Neskôr bol asistentom dirigenta v Slovenskej filharmónii, ako dirigent spolupracoval aj s niekoľkými zahraničnými telesami, v roku 1988 sa stal šéfdirigentom SLUK-u. Jeho otec, novinár a politik Svetozár Štúr, patril k spoluzakladateľom Lúčnice a Štúr mladší o sebe v Online lexikóne slovenských filmových tvorcov na www.ftf.vsmu.sk sám hovorí ako o prvom „lúčničiariskom“ dieťati; druhým bola Barbora Nosálová, dnes Rážová.

Štúr už počas štúdia na VŠMU debutoval aj ako skladateľ v absolventských predstaveniach divadelnej fakulty, neskôr začal skladať hudbu pre Slovenské národné divadlo a ďalšie domáce scény. Krátko po tom, ako dostal ponuku od priateľa Dušana Trančíka, ho oslovil aj režisér Štefan Uher. O spolupráci s ním na filme *Zlaté časy* (1978)

hovorí Štúr ako o osudovom stretnutí, stal sa totiž jeho dvorným skladateľom. Spolupracovali na snímkach *Kosenie jastrabej lúky* (1981), *Pásla kone na betóne* (1982), *Šiesta veta* (1986) a *Správca skanzenu* (1988), teda na všetkých Uhrových neskorších hraných filmoch s výnimkou *Kamarátok* (1979, hudba Marián Varga). „Vždy som sa spoliehal na intuíciu a pri ňom som pochopil, že filmová hudba je to pravé. Vďaka jeho nesmierne citlivému prístupu k práci, jemnej poetike, pokore, skoro až prehnanej skromnosti. To boli atribúty, na základe ktorých sme našli spoločnú reč,“ spomínal Štúr nedávno vo *Film.sk*.

Vo svojej skladateľskej filmografii má aj diela Zora Záhona (*Pomocník*, 1981), Martina Hollého (*Mŕtvi učia živých*, 1983), Jozefa Zachara (*Muž nie je žiadúci*, 1983; *Lampáš malého plavčíka*, 1984) či Stanislava Párnického (*Kára plná bolesti*, 1985; ... *kone na betóne*, 1995). S viacerými z týchto režisérov rovnako ako s Miloslavom Lutherom, Jozefom Bednárikom, Igorom Cielom či Franekom Chmielom spolupracoval aj na televíznych filmoch a inscenáciách. Skomponoval hudbu do seriálov *Život bez konca* (1982) a *Lekár umierajúceho času* (1983) v réžii Miloslava Luthera aj k seriálu *Štúrovci* (1991) v réžii Petra Mikulíka, čo nebola ich prvá spolupráca. „Som Štúr, dedo môjho deda bol brat Ludevíta Štúra – Samuel a slušnosť káže, aby som o takých predkoch vedel všetko. Prekvapilo ma však, že pri tomto projekte som objavil ďalšie nové veci,“ povedal skladateľ, ktorý skomponoval hudbu aj k dokumentu *Kangchenjunga* (1981) a hranej snímke *Sagarmatha* (1988) režiséra Jána Piroha. „Ťažko by ste dávali džezové podklady do rozprávania z himalájskeho prostredia. Samozrejme, bolo sa treba oboznámiť s rôznymi píšťalami, trombitami a najmä bicími nástrojmi (...). Celkovo tvorba nebola len o samotnom komponovaní, človek sa musel oboznamovať s množstvom materiálov, ktoré súviseli s témou filmu, alebo s hudobnými autormi, na ktorých som sa v druhom pláne odvolával,“ vysvetľoval podstatu svojej práce Štúr, pre ktorého bol vždy dôležitý pohľad režiséra a ktorý za dobrú filmovú hudbu považoval tú, ktorá nie je vtieravá a neprekrýva iné dôležité zložky. ◀

Poľský žurnál bol najlepší v Európe

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku *Film.sk* ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

Filmový týždenník pokračoval v hľadaní svojho miesta na meniacej sa mape médií. Nie veľmi úspešne. Koktail namiešaný z málo zaujímavých správ z domova a z druho- či tretotriednych informácií zo zahraničia nebol divákom po chuti a tí nezriedka vyčkávali na koniec jeho premietania vo foyeri kín (poznámka pre mileniálov: filmový týždenník uvádzali pravidelne a povinne – ako dnes reklamy – pred každým hraným filmom).

Bolo treba hľadať nové chodníčky na prilákanie diváka späť na sedadlá. V sledovanom období bola Poľska kronika filmova rešpektovaná ako najlepší filmový týždenník v Európe. (Vydavatelia žurnálov združení v medzinárodnej asociácii INA sa stretávali na výročných zhromaždeniach. V ich programe sa pravidelne premietal vybraný týždenník každého účastníka, podľa čoho bolo možné utvoriť si obraz o ich úrovni.) Poliáci vo svojej tvorbe často presúvali ťažisko percepcie z vidieho na počuté. Komentáre boli nekonvenčné, vtipné, mali vlastnú literárnu hodnotu. Nie div, že sa Poliakov snažili mnohí napodobňovať.

Na ilustráciu dva úryvky z TvF č. 11: „Plavecké umenie delfínov nedá spať prírodovedcom v Kalifornii. Preto sa snažili získať od delfinej krásky Netty interview. Netty mala síce pre ich obdiv porozumenie, ale dokázala rozprávať svoje skúsenosti len po delfínsky. A tak je teraz rad na vedcoch, aby jej delfínštinu preložili do ľudštiny.“ „... v Tunisu jsou zápasy velbloudů prý velmi oblíbené. Podmínkou úspěchu v tomto zápase je dát soupeři kravatu. Ovšem zvítězit na hrb či vlastně na lopatky je pro velbloudí sportovce velmi obtížné.“

Už samotné striedanie dvoch jazykov – v iných štátoch Európy nerealizovateľné – bolo vybočením z úzu a oživením, a ak sa k tomu pridalo ešte dialóg medzi spíkrami (zvyčajne sa striedala žena s mužom), intenzívnejšie využívanie metafor, hyperbol, začal dovtedy suchopárny komentár fungovať ako oživujúce nóvum.

Pridajme k tomu vrodenný zmysel českých kolegov pre humor (nemám na mysli „švejkoviny“) a bola tu cesta, ako opäť získať záujem diváka. V každom prípade bol tento trend jedným z mála pozitív, ktorým štvorročná dominancia Prahy ovplyvnila slovenských autorov.

Na záver úryvok v tomto štýle (fejtón v č. 17), aktuálny aj v čase covidu: „Přejít se radno není. Jak lékaři často píší, životní úroveň vyšší přejídání nesmí značit. Břícho, srdce, játra, plíce tloustnou, kynou víc a více, jako zdravím duří líce. Nakonec však nemocnice čeká na vás, moji milí, pohodlně jste moc žili.“ ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – FEBUÁR 2021

7. 2. – 16.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 11/1961 a 12/1961

13. 2. – 16.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 13/1961 a 14/1961

21. 2. – 16.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 15/1961 a 16/1961

28. 2. – 16.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 17/1961 a 18/1961

— text: Jena Opoľdusová / publicistka —
 foto: archív SFÚ/Dušan Dukát,
 archív SFÚ/Václav Polák —

ANDREJ HRYC

(30. 11. 1949 — 31. 1. 2021)

„Kladné postavy som hral len v rozhlasových hrách a dabingu,“ vtipkoval ani nie pred dvoma rokmi v talk show Karla Šípa *Všechnopárty*. Paletu filmových „záporákov“ už Andrej Hryc o nový valér nerozšíri. Zomrel vo veku 71 rokov.

— „Veď sa na mňa pozrite... Môžem hádam s týmto ksichtom hrať kladné postavy?“ Odzbrojujúcim konštatovaním si rád uťahoval sám zo seba. Vedel, v akých charakteroch a figúrach ho režiséri vidia. Ako hlavný čašník Balucha, riadiaci sa socialistickým (a stále aktuálnym) heslom „kto nekradne, okráda svoju rodinu“, mixoval populárny drink „debuše“. A servírky, ktoré oblažoval svojimi chůtkami, by sa dnes iste pridali k hnutiu #MeToo (*Sladké starosti*, r. Juraj Herz, 1984).

— Stručným „sviňá“ charakterizoval prospechárskeho starostu, ktorého hral v ďalšom Herzovom filme, historickej dráme *Habermannův mlýn* (2010). Keďže vraj chcel aj vyzeráť ako ozajstná sviňa, pribral. Čo považo-

val za príjemnú prípravu na filmovačku. Register záporných hrdinov rozšíril postavou skorumpovaného policajného kapitána Petra Bernarda, ktorý v kriminálnom trileri *Čiara* (2017) rozohráva vysokú a nebezpečnú hru na slovensko-ukrajinskej hranici. Jeden z divácky najúspešnejších filmov v réžii Petra Bebjaka vyniesol Hrycovi aj nomináciu na Slnko v sieti v kategórii herecký výkon vo vedľajšej úlohe.

— Životnou filmovou rolou Andreja Hryca bola postava kuriča Rácza v trpkkej satire *Rivers of Babylon* (1998), ktorú podľa románu Petra Pišťanka nakrútil Vlado Balco. Postavou prostoduchého hulváta z kotolne, ktorý sa na ceste k moci a bohatstvu nezastaví pred ničím, si získal

aj filmových akademikov za riekou Moravou. Nomináciu v kategórii herecký výkon v hlavnej úlohe však na Českého leva nepremenil. Za nesmiernu krivdu navyše považoval to, že na festivale v Karlových Varoch nedostal za Rácza Krišťalový glóbus.

— S ambíciou „robiť divadlo po svojom“ odišiel v roku 1971 po skončení štúdia na Vysoké škole múzických umení v Bratislave celý ročník absolventov herectva na divadelnej fakulte do Košíc. S ním aj Andrej Hryc. Realita však predstavy mladých prevälcovala, a tak sa začali postupne vracáť do Bratislavy. Po troch rokoch na voľnej nohe zakotvil Hryc na Novej scéne. Po revolúcii ho život zavial inam, skraja nového storočia ju však dve sezóny viedol na poste riaditeľa.

— Od začiatku 70. rokov šiel v televízii z jednej roly do druhej. V najúrodnejších časoch zvládol aj tucet

mu čas neostával a navyše slovenská kinematografia po rozkradnutí Koliby ledva vegetovala. Zaostril na divadelné muzikály a nebolo ich málo. Splneným snom boli pre neho *Producenti* (2008), kde stvárnil hlavnú rolu skrachovaného židovského producenta Maxa Bialystocka. Považoval to za muzikálový Mount Everest. Ambiciózny projekt, ktorý aj režíroval, produkovala jeho dcéra Wanda. Hovoril o nej len v superlatívoch.

— Andrej Hryc bol dobrý rozprávač. Keď spustil, do záplavy slov mu nedokázali skočiť ani najuvravennejšie novinárky. Aj štipľavá *Inventúra* mala byť útlou knižkou, v ktorej sa chcel „vyspovedať, aby ho neporazilo“. Na verejné účtovanie však potreboval až 57 kapitol. „Vo svojich hodnoteniach som niekedy príkry, nekompromisný a tam, kde to bolo potrebné, aj vulgárny. Taký som,“ netajil.

— Divadelnú produkciu vymenila Wanda Adamík

postáv v televíznych inscenáciách, filmoch a seriáloch za rok. Pre filmovú kameru ho objavil Jozef Zachar, ktorý mu zveril úlohu Turka Selima v komédii *Sebechlebskí hudci* (1975). Takmer pravidelne ho obsadzovali režiséri Juraj Jakubisko, Miloslav Luther či Juraj Herz.

— „Zasa nesieš tehlu?“ doberali si Andyho známi, lebo prvé mobily mali úctyhodné rozmery. On vraj mobil potreboval, aby bol „stále v kontakte“. Zvábený politikou začína vo VPN, nechýbal v partii, ktorá zakladala HZDS – ako píše v autobiografii *Inventúra*, neskôr to olutoval. Stál za vznikom Rádia Twist, ktoré sa stalo protimečiarovským majákom. Aby ho uživil, potreboval konexie s rodiacou sa podnikateľskou vrstvou. Na herectvo

Hrycová za filmovú. Vo filmoch *Colette* (2013) a *Čiara* (2017), ktoré produkovala, našla úlohu aj pre otca. Ten si ťažkal, že nejde o veľké roly, hoci to neboli ani „šteky“. Úloha sa mu ušla aj v seriáli *Slovania* (2020), do ktorého sa Wanda ako producentka pustila. V našich zemepisných šírkach najdrahší televízny projekt (4 milióny eur) by sa mal – pre covid – dostať konečne na obrazovky Jojky v marci.

— Premiéry dvanástich častí *Slovanov*, historického príbehu, ktorý sa odohráva v 7. storočí, sa Andy Hryc nedočkal. Po ročnom zápase podľahol leukémii. ◀

→ Film Pavla Barabáša *Everest – najťažšia cesta* získal Cenu divákov na 13. medzinárodnom festivale horských filmov BBK Mendi Film v Bilbau v Španielsku (4. – 13. 12. 2020) a dostal sa do kolekcie filmov, ktoré by sa mali premietat' v rámci festivalového turné v roku 2021.

→ Na 11. filmovom festivale Nuovo Cinema Europa (12. – 18. 12.) v Janove v Taliansku, ktorý je zameraný na debuty európskych režisérov, získal film *Mohyla* Andreja Kolenčička Cenu divákov. V rámci ozvien festivalu ho uviedli aj v januári.

→ Vo veku 79 rokov zomrel 7. 1. britský režisér a producent Michael Apted, ktorý natočil filmy ako *Prvá dáma country music*, *Gorily v hmle*, *Nell*, *Enigma* alebo bondovku *Jeden svet nestačí*. Vytvoril aj niekoľko autorských dokumentov a časozbernú sériu *Up*, ktorú natáčal od roku 1970 do roku 2019.

→ Český herec Ivo Niederle, ktorý sa objavil vo filme *Kočár do Vídně* Karla Kachyňa alebo ako poručík Láda v seriáli *Tridsať prípadov majora Zemana* (r. Jiří Sequens, st.), zomrel 8. 1. vo veku 91 rokov.

→ Vo veku 84 rokov zomrel 9. 1. spisovateľ, dramaturg a publicista Igor Rusnák, ktorý bol autorom scenárov aj viacerých filmových adaptácií literárnych diel. Spolupracoval s režisérmi ako Martin Ťapák, Otakar Krivánek alebo Peter Hledík.

→ Kameraman Igor Demčák, absolvent pražskej FAMU, ktorý pôsobil v RTVS a na Akadémii umení v Banskej Bystrici, zomrel 13. 1.

→ Dokumentárny kameraman a dlhoročný spolupracovník Slovenskej televízie Jaroslav Skřivánek zomrel 17. 1. vo veku 85 rokov.

→ Krátky film *Mlčanie* (r. Juraj Štepka) zo série *Moje povstanie* sa stal najlepším cudzojazyčným filmom mesiaca december 2020 (Špeciálna cena poroty) na medzinárodnom filmovom festivale Independent Shorts Awards v americkom Los Angeles. Film bol ocenený aj ako najlepšia dráma a za najlepšiu réžiu. Výsledky zverejnila 28. 1. medzinárodná filmová databáza IMDb, ktorá je vyhlasovateľom súťaže.

→ Na 38. festivale horských filmov BBVA v španielskom meste Torelló (22. – 31. 1.) ocenili dokument Pavla Barabáša *Salto je kráľ* ako najlepší film o horských športoch a *Everest – najťažšia cesta* získal cenu poroty.

→ Vo veku 75 rokov zomrel 31. 1. český hudobný skladateľ Ladislav Štáidl. Zložil hudbu do seriálov ako *Malý pitaval z veľkého mesta* (r. Jaroslav Dudek), *Chlapci a chlapi* (r. Evžen Sokolský) alebo do muzikálu *Takmer ružový príbeh* (r. Juraj Jakubisko).

– jj –

FEBRUÁR 2021

3. 2. 1936 **Igor Rusnák** – scenárista, dramaturg (zomrel 9. 1. 2021)

3. 2. 1941 **Ľuba Velecká** – televízna režisérka

5. 2. 1931 **Oto Katuša** – televízny režisér (zomrel 17. 2. 2009)

8. 2. 1946 **Mikuláš Kočan** – publicista, dramatik, dramaturg

9. 2. 1951 **Jozef Puškáš** – scenárista

11. 2. 1941 **Vladimír Bednár** – spisovateľ (zomrel 17. 1. 1984)

11. 2. 1951 **Igor Ševčík** – režisér animovaných filmov (zomrel 5. 7. 2003)

12. 2. 1951 **Gustáv Kyselica** – kaskadér (zomrel 21. 2. 2016)

14. 2. 1921 **Juraj Šebok** – herec (zomrel 7. 10. 1984)

16. 2. 1936 **Leopold Haverl** – herec (zomrel 5. 2. 2016)

16. 2. 1941 **Ján Kubáň** – režisér, televízny hlásateľ (zomrel 26. 5. 2017)

19. 2. 1931 **Ladislav Ondriš** – spisovateľ, generálny riaditeľ Ústredia Slovenského filmu

21. 2. 1951 **Svetozár Štúr** – hudobný skladateľ

25. 2. 1946 **Ján Štrasser** – dramaturg, básnik, prekladateľ

26. 2. 1926 **Ján Kišš** – vedúci výroby (zomrel 1. 6. 1977)

zdroj: Kalendár filmových výročí 2021

Interná publikácia Slovenského filmového ústavu zostavila Renáta Šmatláková

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

